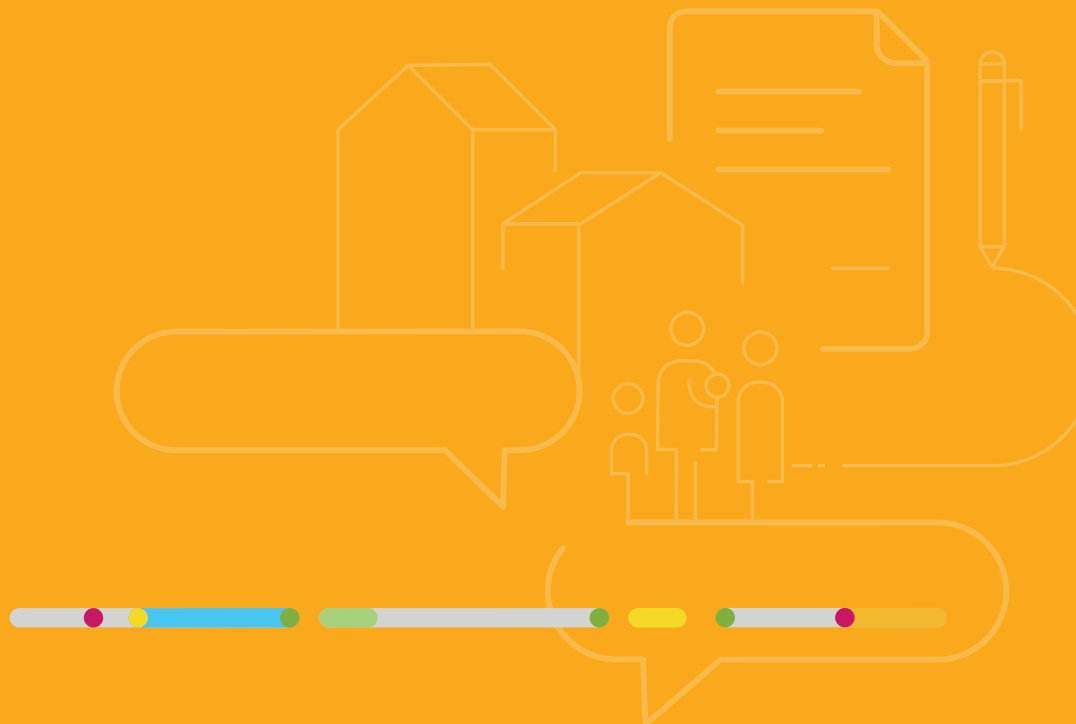

Giedrė Blažytė, Karolis Žibas

PABĖGĖLIŲ INTEGRACIJA
EUROPOJE – ATSAKINGAS
POŽIŪRIS:
**NACIONALINIO
INTEGRACIJOS VERTINIMO
MECHANIZMO (NIEM)
PROJEKTO NACIONALINĖ
ATASKAITA**

Giedrė Blažytė, Karolis Žibas

**PABĖGĖLIŲ INTEGRACIJA
EUROPOJE – ATSAKINGAS
POŽIŪRIS:
NACIONALINIO
INTEGRACIJOS VERTINIMO
MECHANIZMO (NIEM)
PROJEKTO NACIONALINĖ
ATASKAITA**

Turinys

PRATARMĖ	3
I. Įvadas	4
II. Tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos politikos ir jos įgyvendinimo rodikliai	8
2.1. Integracijos politikos įgyvendinimas	8
2.2. Teisė gyventi šalyje	11
2.3. Šeimos susijungimas	14
2.4. Pilietybė	19
2.5. Būstas	21
2.6. Užimtumas	25
2.7. Profesinis mokymas	29
2.8. Sveikatos apsauga	31
2.9. Socialinė apsauga	35
2.10. Švietimas	39
2.11. Kalbos mokymas(is) ir visuomenės pažinimas	43
2.12. Ryšių stiprinimas	45
IŠVADOS	48
ŠALTINIAI	50
SUMMARY	53

PRATARMĖ

Savo rankose laikote Nacionalinę ataskaitą, kurioje apžvelgiamas tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos įvairiose srityse politikos įgyvendinimas Lietuvoje. Ši ataskaita yra migracijos ir integracijos politikos Europos Sąjungos (ES) valstybėse narėse vertinimo rezultatas, atliktas įgyvendinant projektą “Nacionalinis integracijos vertinimo mechanizmas” (org. The National Integration Evaluation Mechanism) (toliau NIEM).

NIEM yra šešių metų trukmės tarptautinis projektas, kuriuo siekiama parengti tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos procesuose dalyvaujančius veikėjus (valstybines institucijas ir nevyriausybinės organizacijas, migracijos ir migrantų integracijos ekspertus) iš 16 ES valstybių narių geriau įveikti tarptautinės apsaugos gavėjams kylančius integracijos iššūkius ir taip pagerinti jų integracijos rezultatus. Projekto veiklose dalyvauja akademiinių institucijų ir nevyriausybinių organizacijų (NVO), o taip pat ekspertų grupių (think-tanks) atstovai.

Pagrindinis projekto tikslas yra stiprinti institucijų, dirbančių tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos srityje, kompetencijas. Atlikus tyrimą, projekto metu sukurtas metodas, skirtas stebėti ir išsamiai vertinti tarptautinės apsaugos gavėjų integraciją, nustatyti gerąsias praktikas ir integracijos kliūtis, įvertinti teisės aktų ir politikos įgyvendinimo pokyčius bei jų poveikį.

Projektas remiasi prielaida, kad bet kokios migracijos ir migrantų integracijos politikos kūrimas turėtų būti grindžiamas patikimais oficialiais statistiniais, teisiniais, administraciniais, finansiniais ir viešosios politikos duomenimis. NIEM sieks pateikti įrodymus apie integracijos standartų spragas, nustatyti perspektyvias praktikas ir trūkumus skirtingose šalyse, taip pat įvertinti teisės aktų ir politikos pokyčių, kurie gali būti pagrindas tolesniam tinkamos integracijos politikos vystymuisi, poveikį.

Ši ataskaita yra pirmojo (pradinio) iš trijų planuojamų vertinimo etapų rezultatas. Šio etapo metu, remiantis 186 rodikliais, buvo atliekama esamos tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos situacijos šalyje analizė. Vėlesni vertinimai bus atliekami periodiškai, kas dvejus metus. Po kiekvieno etapo bus išleistos atitinkamos nacionalinės ataskaitos, taip pat bus parengta bendra Europos šalių ataskaita, kurioje bus lyginami visų NIEM projekte dalyvaujančių šalių tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos politikos įgyvendinimo aspektai.

Ši ataskaita skirta viešojo administravimo, akademinų ir mokslinių tyrimų centrų, ekspertų grupių ir NVO atstovams, taip pat visiems tiems, kurie sprendžia migracijos ir migrantų integracijos klausimus. Mes tikimės, kad ataskaita Jus sudomins ir taps pagrindu kuriant politines priemones bei gilinant žinias apie tarptautinės apsaugos gavėjų integraciją Lietuvoje.

1. Įvadas

1.1 Prieglobsčio suteikimo procedūra Lietuvoje įgyvendinama nuo 1997 m., kai ratifikavus Ženevos konvenciją (Jungtinių Tautų Konvencija dėl pabėgėlių statuso, 1951) ir jos Protokolą (1967) įsigaliojo įstatymas „Dėl pabėgėlių statuso“ (galiojo iki 2004 m. balandžio 30 d., kai buvo pakeistas Lietuvos Respublikos (LR) įstatymu „Dėl užsieniečių teisinės padėties“¹). Ratifikuodama Ženevos konvencija Lietuva įsipareigojo pagal jos nuostatas ginti šalies teritorijoje esančius prieglobsčio prašytojus bei sudaryti tinkamas sąlygas jų integracijai.

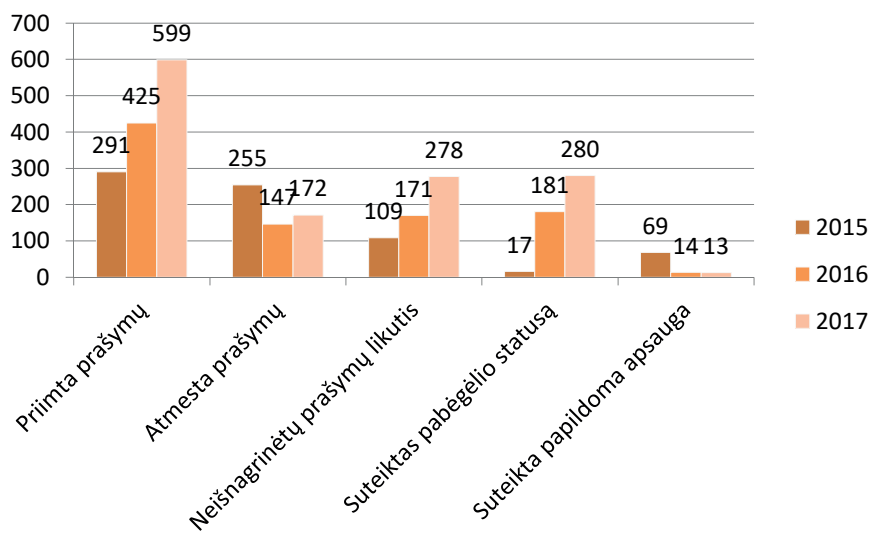
1.2 Pagal LR įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (toliau įstatymas) 2 str. 23 d. prieglobstis Lietuvoje yra įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka užsieniečiui suteikiamas pabėgėlio statusas ar papildoma apsauga. Pabėgėlio statusas suteikiamas prieglobsčio prašytojui, kuris dėl visiškai pagrįstos baimės būti persekiojamas dėl rasės, religijos, tautybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar dėl politinių įsitikinimų yra už valstybės, kurios piliėtis jis yra, ribų ir negali ar bijo naudotis tos valstybės apsauga arba neturi atitinkamos užsienio valstybės pilietybės, yra už valstybės, kurioje buvo jo nuolatinė gyvenamoji vieta, ribų ir dėl išvardytų priežasčių negali ar bijo ją grįžti (83 str. 1 d.). Papildoma apsauga suteikiama prieglobsčio prašytojui, kuris yra už savo kilmės valstybės ribų ir negali ten grįžti dėl visiškai pagrįstos baimės, kad: jis bus kankinamas, su juo bus žiauriai, nežmoniška elgiamasi arba bus žeminamas jo orumas ar jis bus tokiu būdu baudžiamas; yra grėsmė, kad jam bus įvykdyta mirties bausmė ar egzekucija; yra rimta ir asmeninė grėsmė jo gyvybei, sveikatai, saugumui ar laisvei dėl beatodairiško smurto veiksmų tarptautinio ar vidaus ginkluoto konflikto metu (87 str. 1 d.). Įstatyme taip pat numatytos nuostatos dėl pabėgėlio statuso suteikimo užsieniečiams perkeltiems į LR bendradarbiaujant su kitomis Europos Sąjun-

1 LR Seimas (2004). LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, nr. IX-2206, 2004 m. balandžio 29 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. liepos 1 d.

gos (ES) valstybėmis narėmis, trečiosiomis valstybėmis (ne ES valstybėmis narėmis), ES institucijomis ar tarptautinėmis organizacijomis (871 str.).

1.3 1997 – 2017 metų laikotarpiu pabėgėlio statusas suteiktas 700 prieglobsčio prašančių asmenų, o nuo 2004 m. virš 500 asmenų suteikta ES aktų įtvirtinta papildoma apsauga.² Neoficialiais duomenimis šiuo metu Lietuvoje gyvena 300 – 350 užsieniečių, kuriems suteiktas pabėgėlio statusas ar papildoma apsauga šalyje. 2015 m. buvo pateiktas 291 prašymas suteikti prieglobstį Lietuvoje – 17 prieglobsčio prašytojų buvo suteiktas pabėgėlio, o 69 – papildomos apsaugos statusas.³ 2016 m. dėl suintensyvėjusio prieglobsčio prašytojų perkėlimo proceso, asmenų, prašančių prieglobsčio Lietuvoje, skaičius išaugo iki 425.⁴ 181 iš jų buvo suteiktas pabėgėlio, o 14 – papildomos apsaugos statusas. 2017 m. buvo sulaukta 599 prašymai suteikti prieglobstį LR – 280 užsieniečių buvo suteiktas pabėgėlio, o 13 – papildomos apsaugos statusas.⁵ 2017 m. pabėgėlio ir papildomos apsaugos statusas dažniausiai buvo suteiktas Sirijos (201 asmeniui), Eritrėjos (26 asmenims) ir Irako (14 asmenų) piliečiams. (žr. 1 pav.)

1 pav. Duomenys apie prašymus suteikti prieglobstį ir priimtus sprendimus

2 Migracijos departamentas. Prieglobsčio skyrius (2018). Prieglobstis Lietuvoje 2017 metais.

3 Migracijos departamentas. Prieglobsčio skyrius (2016). Prieglobstis Lietuvoje 2015 metais.

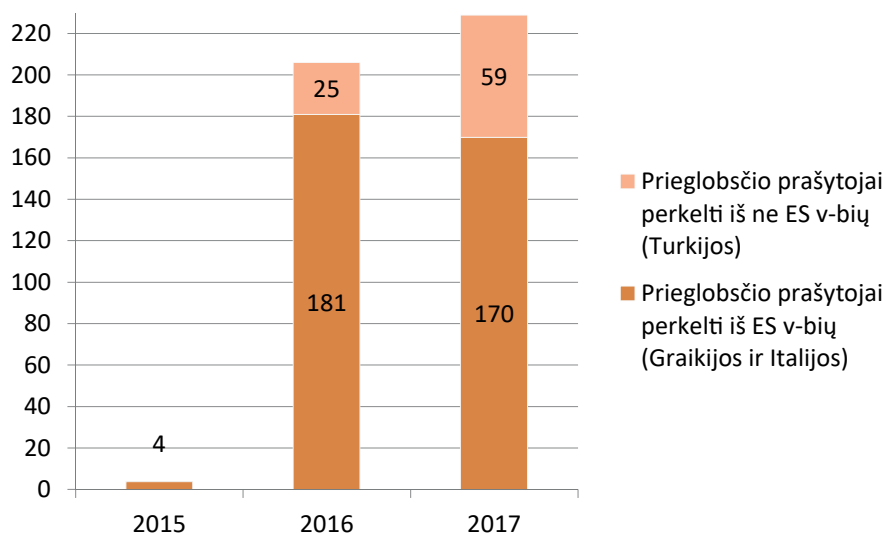
4 Migracijos departamentas. Prieglobsčio skyrius (2017). Prieglobstis Lietuvoje 2016 metais.

5 Migracijos departamentas. Prieglobsčio skyrius (2018). Prieglobstis Lietuvoje 2017 metais.

1.4 2015 m. Lietuva, siekdama prisidėti prie solidarumo ir teisingo atsakomybės pasidalijimo tarp ES valstybių narių principo užtikrinimo ir palengvinti našta ES valstybėms narėms, susiduriančioms su dideliais atvykstančių užsieniečių srautais, taip pat prisidėti prie užsieniečių, kuriems reikia prieglobsčio, perkėlimo į ES iš trečiųjų valstybių, pradėjo įgyvendinti užsieniečių, kuriems reikia prieglobsčio, perkėlimo į LR programą (toliau Programa). Pagal 2015 m. birželio 22 d. priimtą LR Vyriausybės nutarimą „Dėl užsieniečių perkėlimo į Lietuvos Respublikos teritoriją“⁶ iki 2019 m. spalio 31 d. į šalį turėtų būti perkelti 1077 prieglobsčio prašytojai iš Italijos ir Graikijos, o taip pat iš ES nepriklausančių valstybių (trečiųjų šalių).

1.5 2018 m. kovo mėn. duomenis, nuo 2015 m. pagal programą į Lietuvą buvo perkelti 468 prieglobsčio prašytojai iš Turkijos, Graikijos ir Italijos. (žr. 2 pav.) Dauguma jų (389 asmenys) Sirijos piliečiai. Remiantis naujausiais statistiniais duomenimis 344 į LR perkelti užsieniečiai išvyko iš Lietuvos, 21 asmuo buvo gražintas, o 7 grįžo savarankiškai⁷.

2 pav. Prieglobsčio prašytojai perkelti į Lietuvos Respubliką

⁶ LR Vyriausybės (2015). Nutarimas „Dėl užsieniečių perkėlimo į Lietuvos Respublikos teritoriją“, 2015 m. birželio 22 d., nr. 628.

⁷ Pabėgėlių priėmimo centras (2018). Informacija apie perkeltus užsieniečius iš Graikijos, Italijos ir Turkijos, 2018.06.28. – 2018.07.05.

1.6 Prieglobstį LR gavusių asmenų ir jų šeimos narių (atvykusių į šalį šeimos susijungimo atveju) integracija yra įgyvendinama pagal LR Vyriausybės nutarimą „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“⁸ (toliau Aprašas). Aprašas reglamentuoja valstybės paramos prieglobsčio gavėjų ir jų šeimos narių, atvykusių į LR šeimų susijungimo atveju, integracijai teikimo pagrindus, organizavimą, teikimą, administravimą, piniginių išmokų ir pašalpų mokėjimą.

1.7 LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija yra koordinuojanti ir paramos integracijai teikimą prižiūrinti institucija, kuri taip pat analizuoja su integracija susijusius socialinius procesus ir rengia teisės aktų projektus, siekdama užtikrinti veiksmingą paramos integracijai teikimą. Ši institucija taip pat atsakinga už Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo (PMIF) nacionalinės programos įgyvendinimo, stebėjimą ir valdymą bei komunikaciją su Europos Komisija.

Per pastaruosius metus įgyvendinta svarbių pokyčių prieglobsčio gavėjų integracijos srityje Lietuvoje. Pagrindiniai jų yra siejami su pabėgėlio statusą gavusių ir papildomą apsaugą LR turinčių asmenų teisių suvienodinimu. Iki

1.8 2017 m. papildomą apsaugą turintys užsieniečiai buvo labiau pažeidžiamoje padėtyje, nes dėl jiems išduodamo leidimo laikinai gyventi LR jiems nepriklausė kai kurios socialinės garantijos. Nuo 2017 m. spalio 1 d. „LR Išmokų vaikams įstatymas“ ir „LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas“, o nuo 2018 m. sausio 1 d. „LR Šalpos pensijų įstatymas“ papildyti punktais, kad šių įstatymų nuostatos galioja „užsieniečiams, kuriems suteiktas prieglobstis LR“. Iki šių papildymų papildomą apsaugą turintiems asmenims šių įstatymų nuostatos negaliojo.

1.9 Taip pat galima būtų paminėti 2017 m. LR Vyriausybės priimtą nutarimą „Dėl Prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“⁹, kuriuo siūloma savivaldybėms dalyvauti įgyvendinant šio aprašo nuostatas ir Migracijos departamentui suteikti informaciją apie savivaldybės teritorijoje esančias savivaldybei nuosavybės teise priklausančias apgyvendinimo patalpas arba laikiną būstą, kuriuos būtų galima panaudoti ar pritaikyti prieglobsčio prašytojams apgyvendinti. Taip siekiama surinkti informaciją apie

8 LR Vyriausybė (2016). Nutarimas „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“, nr. 998, 2016 m. spalio 5 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 14 d.

9 LR Vyriausybė (2017). Nutarimas „Dėl Prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, nr. 171, 2017 m. kovo 8 d.

savivaldybėse esančias “nenaudojamas ar laisvas apgyvendinimo patalpas ir (ar) laikiną būstą, kuriuos būtų galima panaudoti ar pritaikyti prieglobsčio prašytojams apgyvendinti, ir (ar) vietas laikinam būstui įrengti” (3.1 p.).

1.10 Šioje ataskaitoje pristatoma prieglobsčio prašytojų ir prieglobsčio gavėjų LR integracijos politikos ir jos įgyvendinimo teisinių ir politikos rodiklių apžvalga, kuri apima integracijos politikos įgyvendinimo, teisės gyventi šalyje, šeimos susijungimo, pilietybės, būsto, užimtumo, profesinio mokymo, sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos, švietimo, kalbų mokymo(si) ir socialinės orientacijos bei ryšių stiprinimo sritis. Apžvalga buvo atliekama analizuojant LR teisės aktus (įstatymus, LR Vyriausybės nutarimus, įsakymus ir kt.), kai kuriems klausimams atsakyti taip pat buvo naudojama antrinių šaltinių analizė.

1.11 Pagrindinė ataskaitoje vartojama sąvoka – prieglobsčiai gavėjai – apima užsieniečius, turinčius pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą LR, kaip tai yra numatyta LR įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“. Ataskaitoje atskirai analizuojami ir pagal Programą į LR perkeltus asmenų, kuriems reikia prieglobsčio, integracijos aspektai.

1.12 Prieglobsčio gavėjų integracijos politikos vertinimas buvo atliekamas 2016 m. – 2017 m. birželio mėnesiais. Į ataskaitą įtraukta ir papildoma informacija, kuri buvo surinkta 2018 m. rugsėjo mėnesį.

2. Tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos politikos ir jos įgyvendinimo rodikliai

2.1 Integracijos politikos įgyvendinimas

2.1.1 Lietuva nėra priėmusi nacionalinės strategijos, kurioje būtų numatyti prieglobsčio gavėjų integracijos politikos tikslai bei jų įgyvendinimas praktikoje. Kaip alternatyva tokiai strategijai galėtų būti paminėtas „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginis dokumentas“¹⁰, parengtas 2016 m. įgyvendinat projektą pagal Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014-2020 metų nacionalinę programą. Šio dokumento tikslas – „nustatyti prieglobstį gavusių užsieniečių (PGU) integracijos politikos Lietuvoje tikslus, uždavinius ir integracijos sritis, apibrėžti integracijos

10 Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas, Diversity Development Group (2016). Projektas „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginis dokumentas“ (2016 04 04–2016 09 30) pagal Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014-2020 metų nacionalinę programą.

politikos įgyvendinimo principus ir priemones, pateikti PGU integracijos (politikos) rodiklius ir vertinimo kriterijus, laikantis nuostatos, kad pabėgėlių integracijos politika yra neatsiejama (sudedamoji) imigracijos, prieglobsčio ir užsieniečių integracijos politikos dalis ir kertinis prieglobsčio politikos elementas, leidžiantis pasinaudoti turimu ekonominiu ir socialiniu prieglobsčio (politikos bei procesų) potencialu” (p. 2).

2.1.2 „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginio dokumento“ svarbą rodo jo naudojimas rengiant su prieglobsčio gavėjų integracija susijusius politinius dokumentus. Pavyzdžiui, remiantis šiuo dokumentu LR Socialinė apsaugos ir darbo ministerija parengė „Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018-2020 metų veiksmų planą“¹¹, nustatantį užsieniečių (prieglobsčio gavėjų ir trečiųjų šalių piliečių) integracijos srities tikslus, veiksmus ir siektinus rezultatus iki 2020 metų¹².

2.1.3 2014 m. sausio 22 d. priimtose „Lietuvos migracijos politikos gairėse“ (toliau Gairės)¹³ užsieniečiai, kuriems suteiktas prieglobstis LR, yra priskiriami prie užsieniečių kategorijų, kurioms pagal specifiką ar tarptautinės teisės normas suteikiamos specifinės teisės (19.3 p.). Gairėse vienas iš Lietuvos migracijos politikos tikslų yra sąlygų užsieniečiams integruotis sudarymas (16.3 p.), laikantis integravimo principo (17.3 p.).

2.1.4 2016 m. spalio 5 d. LR Vyriausybė priėmė nutarimą „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“¹⁴ (toliau Aprašas). Apraše prieglobsčio gavėjų integracija apibrėžiama kaip „prisitaikymo ir įsitraukimo į visavertį valstybės politinį, socialinį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą procesas, apimantis švietimo, sveikatos priežiūros, socialinių ir kitų paslaugų bei piniginių paramos teikimą“ (I sk. 2.2 p.). Šiuo dokumentu yra reglamentuojama prieglobsčio gavėjų bei jų šeimos narių integracijos teikimo pagrindai, organizavimas, teikimas ir administravimas, o taip pat piniginių išmokų ir pašalpų mokėjimas (I sk. 1 p.).

11 LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2018). LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl užsieniečių integracijos į visuomenę 2018-2020 metų veiksmų plano patvirtinimo“, nr. A1-755, 2018 m. gruodžio 21 d.

12 LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2018 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. A1-755 „Dėl užsieniečių integracijos į visuomenę 2018-2020 metų veiksmų plano patvirtinimo“. Dokumentas buvo priimtas po pradinio NIEM vertinimo, tad šioje ataskaitoje jis nėra įtrauktas ir vertinamas.

13 LR Vyriausybė (2014). Nutarimas „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo“, nr. 79, 2014 m. sausio 22 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2016 m. gegužės 1 d.

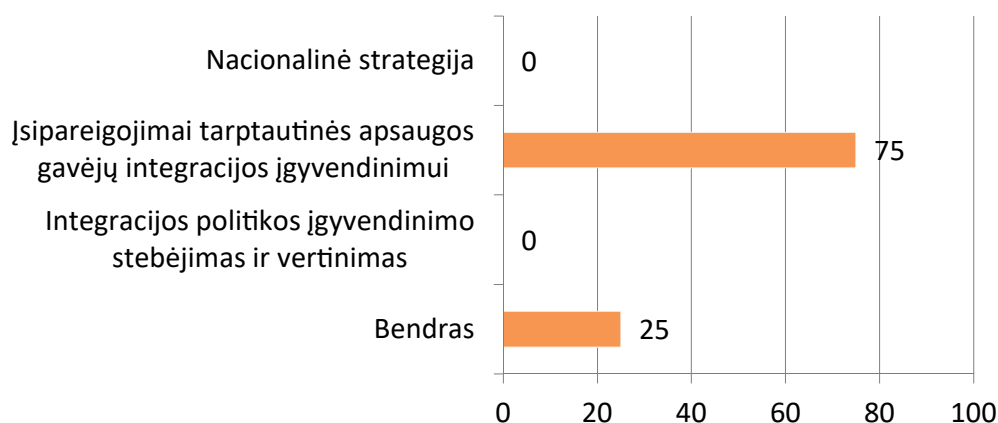
14 LR Vyriausybė (2016). Nutarimas „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“, nr. 998, 2016 m. spalio 5 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 14 d.

2.1.5 Pagal Aprašą prieglobstį LR gavusių asmenų integracijos procese dalyvauja LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija; LR Švietimo ir mokslo ministerija; Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos; Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos; savivaldybės; Pabėgėlių priėmimo centras; Prieglobsčio gavėjų paramos integracijai klausimų komisija; integraciją įgyvendinančios institucijos.

2.1.6 Nors LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija yra koordinuojanti ir paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimą prižiūrinti institucija, tačiau šalyje reguliarius tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos procesų stebėjimas ir vertinimas nėra atliekamas. Taip pat nėra sukurtas ir integracijos procesų stebėjimo ir vertinimo mechanizmas.

2.1.7 Tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos klausimų įtraukimas į politinius dokumentus NIEM įvertintas 25 taškais iš 100 (žr. pav. 3). Tokį vertinimą lėmė, visų pirma, tai, kad šalyje nėra priimta nacionalinė strategija, kuri apimtų tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos klausimus, o taip pat numatytą biudžetą, pagal kurį šiai sričiai būtų paskirstytos valstybinės lėšos. Antra, valstybė neįgyvendina tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos procesų stebėjimo ir vertinimo. Teigiamai įvertinta, kad nutarime „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“ yra išskirtos institucijos, kurios dalyvauja prieglobsčio gavėjų integracijos procese bei numatytos jų funkcijos.

3 pav. Integracijos klausimų integravimas į politinius dokumentus (įgyvendinimas)

2.2 Teisė gyventi šalyje

2.2.1 LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“¹⁵ (toliau Įstatymas) numato, kad pabėgėlio statusą gavusiems asmenims išduodamas ilgalaikio gyventojų leidimas gyventi Europos Sąjungoje (leidimas nuolat gyventi) (53 str. 1.7 p.), kuris pratęsiamas kas penkis metus.

2.2.2 Užsieniečiams, kuriems suteikiama papildoma apsauga, išduodamas leidimas laikinai gyventi LR, kuris pratęsiamas kas dvejus metus. Iki 2014 m. gruodžio. 9 d. Įstatymo pakeitimo, leidimas laikinai gyventi papildomą apsaugą turintiems asmenims buvo išduodamas vienerių metų laikotarpiui.¹⁶

2.2.3 Lietuvoje prieglobstį gavusiems asmenims netaikomos Įstatymo 26 str. 1 dalies 2-5 punktuose numatytos leidimo gyventi išdavimo sąlygos. Šiems asmenims nereikia turėti: galiojančio sveikatos draudimo patvirtinančio dokumento; pakankamai lėšų pragyventi šalyje; tinkamą gyvenamąją patalpą (kaip tai numato Įstatymo 26 str. 1 d. 4 p.) bei pateikti išvykų ir gyvenimo užsienio valstybėse sąrašą.

2.2.4 Pagal Įstatymo nuostatas, asmenys, turintys leidimą laikinai gyventi LR, turi šalyje pragyventi be pertraukos penkerius metus, kad galėtų gauti leidimą nuolat gyventi. 53 str. 91 p. numato, kad papildomą apsaugą gavusiems asmenims į pragyventą LR laikotarpį įskaičiuojama pusė laiko, kuris praėjo nuo prašymo suteikti prieglobstį LR pateikimo dienos iki leidimo laikinai gyventi išdavimo dienos, arba visas šis laikas, jeigu jis truko ilgiau kaip 18 mėnesių.

2.2.5 Įstatyme nėra reglamentuota, koks leidimas gyventi šalyje yra išduodamas asmenims į šalį perkeltiems pagal užsieniečių, kuriems reikia prieglobsčio, perkėlimo į LR programą. Jų prašymai suteikti prieglobstį LR yra svarstomi tokia pačia tvarka kaip ir kitų prieglobsčio prašytojų.¹⁷ Tai koks teisinis statusas bus suteiktas į LR teritoriją perkeltam asmeniui priklauso nuo individualaus atvejo. Kaip rodo praktika, dažniausiai perkeltiems asmenims yra suteikiamas pabėgėlio statusas, tad jie gauna leidimą gyventi šalyje penkerių metų laikotarpiui.

¹⁵ LR Seimas (2004). LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, nr. IX-2206, 2004 m. balandžio 29 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. liepos 1 d.

¹⁶ LR Seimas (2014). „LR įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nr. IX-2206 pakeitimo įstatymas“, XII-1396, 2014 m. gruodžio 9 d.

¹⁷ Esminis skirtumas tarp į LR perkeltų užsieniečių ir kitų prieglobsčio prašytojų yra tas, kad pagal prieglobsčio prašytojų perkėlimo į LR programą į šalį atvykę asmenys yra apgyvendinami Pabėgėlių priėmimo centre, kur jiems iš karto pradeda teikti parama integracijai, nelaukiant, kol bus priimtas sprendimas dėl prieglobsčio LR suteikimo.

2.2.6 Perkelti prieglobsčio prašytojai atsakymą dėl statuso suteikimo gauna per dvi savaites, neperkelti laukia iki šešių mėnesių.¹⁸

2.2.7 Prieglobsčio gavėjams I-ojo integracijos etapo metu PPC yra: suteikiama nemokama gyvenamoji vieta gyvenimo PPC laikotarpiu; psichologinė pagalba; būtinausios socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos; teisinės konsultacijos; rengiami lietuvių kalbos ir lietuvių kultūros pažinimo kursai; teikiamos darbo rinkos paslaugos; mokama pašalpa maistui ir smulkioms išlaidoms; aprūpinama būtiniaisiais daiktais, drabužiais, avalyne; sudaromos sąlygos gaminti valgį centre įrengtose savitarnos virtuvėse; gimus vaikui mokama vienkartinė išmoka vaikui; mokama vienkartinė pašalpa mokyklinio amžiaus vaikams būtiniausiems mokinio reikmenims įsigyti, o kas mėnesį – pašalpa vaikų ugdymo pagal ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas išlaidoms apmokėti; mirus prieglobsčio gavėjui, jį laidojančiam asmeniui mokama laidojimo pašalpa (23 p.)¹⁹. Parama integracijai PPC teikiama tris mėnesius, tačiau šis laikotarpis gali būti pratęstas iki šešių mėnesių.

2.2.8 Po integracijos etapo PPC toliau parama integracija tęsiama savivaldybės teritorijoje. Parama integracijai savivaldybės teritorijoje trunka iki 12 mėnesių nuo prieglobsčio gavėjo (ir jo šeimos narių) išvykimo iš PPC dienos (pažeidžiamoms grupėms gali būti pratęsta iki 36 mėnesių) (11 p.)²⁰. Šeimos susijungimo atveju, Prieglobsčio gavėjų paramos integracijai klausimų komisijos sprendimu, parama integracijai gali būti pradėta teikti savivaldybėje iškart, nedalyvaujant integracijos programoje PPC.

2.2.9 Savivaldybės teritorijoje paramą integracijai teikia prieglobsčio gavėjų integraciją įgyvendinanti institucija. Tai – institucija, įstaiga ar organizacija, kuri teikia valstybės paramą prieglobsčio gavėjų integracijai savivaldybės teritorijoje (1 str. 2.3 sk.)²¹. Savivaldybės teritorijoje organizuojami lietuvių kalbos ir lietuvių kultūros pažinimo kursai; konsultacijos dalyvavimo darbo rinkoje klausimais; padedami įgyti ar tobulinti turimą kvalifikaciją; supažindinami su verslo pradžios sąlygomis; padedama susitvarkyti įdarbinimui

18 Komunikacija su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

19 LR Vyriausybė (2016). Nutarimas „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“, nr. 998, 2016 m. spalio 5 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 14 d.

20 Ibid.

21 Ibid.

reikalingus dokumentus ir pan. Prieglobsčio gavėjai paramos integracijai laikotarpiu savivaldybės teritorijoje iš integracijos lėšų turi teisę gauti vienkartinę išmoką įsikurti, mėnesinę pašalpą; gimus vaikui – vienkartinę išmoką vaikui; vienkartinę pašalpą mokyklinio amžiaus vaikams būtiniausiems mokinio reikmenims įsigyti, o kas mėnesį – pašalpa vaikų ugdymo pagal ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas išlaidoms apmokėti; mirus prieglobsčio gavėjui, jį laidojančiam asmeniui mokama laidojimo pašalpa (24 p.)²².

2.2.10 NIEM vertinimu pabėgėlio statusą turintiems asmenims yra suteikiamos palankesnės sąlygos teisėtai gyventi šalyje. Teigiamai įvertinta tiek tai, kokiam laikotarpiui yra išduodamas leidimas gyventi, išdavimo tvarka, reikalavimai bei supaprastintos sąlygos, taikomi leidimui nuolat gyventi šalyje gauti (teisiniai rodikliai), tiek su administraciniais leidimo gyventi išdavimo klausimais susiję aspektai (politikos rodikliai). (žr. 4 pav.)

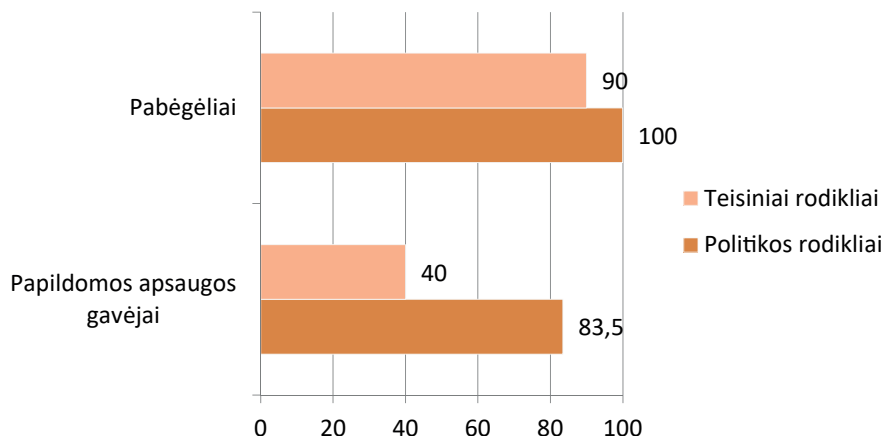
2.2.11 Papildomos apsaugos gavėjų situacija yra vertinama kritiškiau (žr. 4 pav.). Tai lemia aplinkybė, kad papildomos apsaugos gavėjams leidimas gyventi išduodamas trumpesniai nei trijų metų laikotarpiui (0 taškų iš 100) ir nesuteikiamas nuolatinio šalies gyventojų statusas (0 taškų). Kita žemesnio vertinimo priežastis – leidimų laikinai gyventi pratęsimo tvarka papildomos apsaugos gavėjams nesiskiria nuo bendros tvarkos, taikomos į šalį imigravusiems ne ES valstybių narių piliečiams (50 taškų). Taip pat kritikuojama, kad papildomą apsaugą turintiems asmenims nėra taikomos supaprastintos sąlygos gauti leidimą nuolat gyventi šalyje – šie asmenys turi atitikti tuos pačius reikalavimus taikomus ne ES valstybių narių piliečiams (0 iš 100). Teigiamai įvertinta sudaryta galimybė į penkių metų pragyvenimo šalyje laikotarpį, privalomą leidimui nuolat gyventi išdavimui, įtraukti ir laiką praėjusį nuo prašymo suteikti prieglobstį pateikimo dienos iki leidimo gyventi išdavimo dienos (50 taškų).

2.2.12 Kritiškai vertinamas ir leidimų gyventi suteikimas prieglobsčio gavėjų šeimos nariams, atvykstantiems šeimos susijungimo pagrindu (33 taškai iš 100). Pagal Įstatymo 26 str. nuostatas yra numatytas trijų mėnesių terminas per kurį prieglobsčio gavėjų šeimos nariai, atvykę šeimos susijungimo pagrindu, turi kreiptis dėl leidimo gyventi suteikimo tam, kad nebūtų taikomi 26 str. 1 dalies 2-5 punktai (reikalavimai pateikti sveikatos draudimą; turėti gyvenamąją vietą ir kt.). Jei šeimos nariai kreipiasi dėl leidimo gyventi iš-

22 Ibid.

davimo praleidę trijų mėnesių terminą jiems taikomi bendri reikalavimai, o kai kurios sąlygos (pvz., lėšų, kurių pakaktų pragyventi šalyje, turėjimo) gali būti sunkiai įgyvendinami. Teigiamai vertinama, kad tiek pabėgėlio statusą turintiems užsieniečiams, tiek papildomos apsaugos gavėjams nereikia mokėti už leidimų gyventi šalyje išdavimą (100 taškų).

4 pav. Teisė gyventi šalyje (teisiniai ir politikos rodikliai, vidurkis)

2.3 Šeimos susijungimas

2.3.1 Pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą turinčių asmenų bei į LR teritoriją perkeltų užsieniečių šeimos nariai turi teisę atvykti į šalį ir gauti leidimą joje gyventi šeimos susijungimo pagrindu.

2.3.2 Įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (toliau Įstatymo) prieglobsčio prašytojo šeimos nariais yra laikomi sutuoktinis arba asmuo su kuriuo sudaryta registruotos partnerystės sutartis, poros arba vieno iš sutuoktinių/partnerių nesusituokę nepilnamečiai vaikai (įvaikiai, nepaisant to, ar jie įvairinti pagal LR teisės aktus), taip nesusituokusio nepilnamečio prieglobsčio prašytojo tėvai (įtėviai) ar globėjas (rūpintojas), jeigu šeiminiai santykiai jau buvo kilmės valstybėje ir prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimo metu šeimos nariai yra LR ar kitos ES valstybės teritorijoje (2 str. 22 p.).

2.3.3 Prieglobstį LR gavusių užsieniečių šeimos nariais yra laikomi sutuoktinis arba asmuo su kuriuo sudaryta registruotos partnerystės sutartis, nepilnamečiai vaikai (įvaikiai), įskaitant sutuoktinio arba partnerio nepilnamečius vaikus, jeigu jie nesusituokę ir yra priklausomi nuo tėvų, taip pat pirmos eilės tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiai, kurie išlaikomi ne mažiau kaip vienus metus ir negali pasinaudoti kitų šeimos narių, gyvenančių užsienio valstybėje, parama (2 str. 26 p.)

2.3.4 LR teisės aktai nenumato alternatyvių giminystės ryšio įrodymo metodų, jei nėra galimybių giminystės įrodyti pateikiant oficialius dokumentais. Įstatymo 122 str. numato, kad kraštutiniu atveju asmenų, prašančių išduoti leidimą gyventi šeimos susijungimo atveju, gali būti prašoma atlikti Dezosiribonukleino rūgšties (DNR) testą. DNR testas atliekamas tik tuomet, kai užsienietis negali įrodyti turimo giminystės ryšio kitaip (122 str. 2 p.). Prieglobsčio prašytojams DNR testo atlikimo išlaidas apmoka LR.

2.3.5 Šeimos susijungimui su pabėgėlio statusą ar papildomą apsaugą LR gavusiu asmeniu nėra taikomas reikalavimas, kad šeimos narys, pas kurį atvyksta, turi būti pragyvenęs šalyje dvejus metus (43 str. 6 p.)²³, o prieglobstį gavusio asmens šeimos nariais, kurie kreipiasi dėl leidimo laikinai gyventi LR per tris mėnesius nuo prieglobsčio suteikimo dienos yra taikomos lengvatos.

2.3.6 Pagal Įstatymo 26 str. ir įsakymo „Dėl leidimų laikinai gyventi LR užsieniečiams išdavimo, keitimo, panaikinimo, taip pat įvertinimo, ar santuoka, registruota partnerystė, įvaikinimas ar įmonė yra fiktyvūs, tvarkos aprašo patvirtinimo“²⁴ 17 p., prieglobsčio gavėjų šeimos nariai, pateikdami prašymą dėl leidimo laikinai gyventi LR šeimos susijungimo atveju, kartu su prašymu turi pateikti: galiojantį kelionės dokumentą; pasą; Šengeno arba nacionalinę vizą (jei netaikomas bevizis režimas, kai dokumentai pateikiami migracijos padalinyje); asmens nuotrauką; galiojantį sveikatos draudimo dokumentą; dokumentus, patvirtinančius, kad turi pakankamai lėšų ir(ar) gauna reguliarias pajamas, kurios gali būti laikomos pakankamomis pragyventi LR (užsieniečio turimas pragyvenimo lėšų dydis yra vertinamas atsižvelgiant į LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatytą pragyvenimo LR lėšų dydį, kuris gali būti laikomas pakankamu pragyventi šalyje užsieniečiui, prašančiam išduoti leidimą gyventi (17.6 p.)²⁵. Šiuo metu lėšų dydį, kuris gali būti laikomas pakankamu pragyventi vieną kalendorinį mėnesį LR,

23 LR Seimas (2004). LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, nr. IX-2206, 2004 m. balandžio 29 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. liepos 1 d.

24 LR Vidaus reikalų ministerija (2005). Įsakymas „Dėl leidimų laikinai gyventi LR užsieniečiams išdavimo, keitimo, panaikinimo, taip pat įvertinimo, ar santuoka, registruota partnerystė, įvaikinimas ar įmonė yra fiktyvūs, tvarkos aprašo patvirtinimo“, nr. 1V-329, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 17 d.

25 LR Vidaus reikalų ministerija (2005). Įsakymas „Dėl leidimų laikinai gyventi LR užsieniečiams išdavimo, keitimo, panaikinimo, taip pat įvertinimo, ar santuoka, registruota partnerystė, įvaikinimas ar įmonė yra fiktyvūs, tvarkos aprašo patvirtinimo“, nr. 1V-329, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 17 d.

sudaro 1 minimali mėnesinė alga (MMA)²⁶ arba 400 EUR²⁷); dokumentą, patvirtinantį, kad turi gyvenamąją patalpą LR, kurioje ketina deklaruoti savo gyvenamąją vietą ir kurios gyvenamasis plotas, tenkantis kiekvienam pilnamečiui asmeniui, deklaravusiam joje gyvenamąją vietą, yra ne mažesnis kaip 7 kvadratiniai metrai; išvykų ir gyvenimo užsienio valstybėse sąrašą.

2.3.7 Tuo atveju, jei dokumentus leidimui gyventi LR pateikia užsienietis pas kurį atvyksta jo šeimos nariai (kai šeimos narių nėra Lietuvoje), nėra taikomas reikalavimas turėti Šengeno ar nacionalinę vizą, tačiau reikalavimas dėl kelionės pateikimo yra taikomas (19 p.)²⁸.

2.3.8 Jei prieglobsčio gavėjų šeimos nariai kreipiasi dėl leidimo laikinai gyventi LR išdavimo šeimos susijungimo pagrindu per tris mėnesius nuo prieglobsčio suteikimo šeimos nariui, pas kurį atvykstama, dienos, jiems yra taikoma paprastesnė leidimo laikinai gyventi LR suteikimo tvarka. Tokiais atvejais jiems nereikia pateikti dokumentų patvirtinančių, kad: užsienietis turi pakankamai lėšų ir(ar) gauna reguliarių pajamų, kurios gali būti laikomos pakankamomis pragyventi LR; užsienietis turi LR gyvenamąją patalpą, kurioje ketina deklaruoti savo gyvenamąją vietą; sveikatos draudimą patvirtinančio dokumento, taip pat nereikia pateikti užsienio valstybių, kuriose per pastaruosius 10 metų iki atvykimo į LR užsienietis lankėsi ir (ar) gyveno, sąrašo.²⁹

2.3.9 LR teisės aktai nenumato palengvintų šeimos susijungimo sąlygų prieglobsčio gavėjams, kurie priklauso pažeidžiamų asmenų grupei³⁰ – jie turi atitikti tuos pačius reikalavimus, kaip visi pabėgėlio statusą ar papildomą apsaugą šalyje gavę asmenys.

26 LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2007). Įsakymas „Dėl pragyvenimo LR lėšų dydžio, kuris gali būti laikomas pakankamu pragyventi LR, užsieniečiui, prašančiam išduoti leidimą gyventi, nustatymo“, nr. A1-22, 2007 m. sausio 29 d.

27 Nuo 2018 m. sausio 1 d. Informacija prieinama čia.

28 LR Vidaus reikalų ministerija (2005). Įsakymas „Dėl leidimų laikinai gyventi LR užsieniečiams išdavimo, keitimo, panaikinimo, taip pat įvertinimo, ar santuoka, registruota partnerystė, įvaikinimas ar įmonė yra fiktyvūs, tvarkos aprašo patvirtinimo“, nr. 1V-329, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 17 d.

29 LR Seimas (2004). LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, nr. IX-2206, 2004 m. balandžio 29 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. liepos 1 d.

30 Pažeidžiamas asmuo – asmuo, turintis specialiųjų poreikių (pavyzdžiui, nepilnametis, neįgalusis, vyresnis negu 75 metų asmuo, nėščia moteris, vieniši tėvas ar motina, auginantys nepilnamečių vaikų, psichikos sutrikimų turintis asmuo, prekybos žmonėmis auka arba asmuo, kuris buvo kankintas, išprievartautas ar patyrė kitokį sunkų psichologinį, fizinį ar seksualinį smurtą). (LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, nr. IX-2206, 2004 m. balandžio 29 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. liepos 1 d., 2 str. 182 p.)

2.3.10 Prašymas išduoti leidimą laikinai gyventi šeimos susijungimo pagrindu, atvykstant pas prieglobstį Lietuvoje turintį šeimos narį, bendra tvarka turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per keturis mėnesius nuo prašymo pateikimo Migracijos departamentui, migracijos tarnybai ar konsulinei įstaigai dienos. O prašymas išduoti leidimą laikinai gyventi skubos tvarka turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per du mėnesius nuo prašymo pateikimo dienos.

2.3.11 Įstatymo 43 str. 5 p. numato, kad užsieniečiui šeimos susijungimo atveju leidimas laikinai gyventi išduodamas tokiam pačiam laikotarpiui, kuriam leidimas laikinai gyventi išduotas užsieniečiui, pas kurį atvykstama. Užsieniečiui, kuris šeimos susijungimo tikslu atvyksta pas šeimos narį, turintį leidimą nuolat gyventi, leidimas laikinai gyventi išduodamas vieneriems metams, o keičiamas dvejiems metams. Tad papildomos apsaugos gavėjų šeimos nariai turi vienodą teisinį statusą, nes jiems išduodamas leidimas laikinai gyventi LR dvejiems metams. Tuo tarpu pabėgėlio statusą LR turinčių asmenų ir pas juos šeimos susijungimo pagrindu atvykusių asmenų statusas skiriasi. Pagal Įstatymo nuostatas pabėgėlio statuso gavėjų šeimos nariai negali pretenduoti į leidimą nuolat gyventi – jiems vieneriems metams išduodamas leidimas laikinai gyventi, o vėliau keičiamas dvejiems metams.

2.3.12 Prieglobsčio gavėjų šeimos narių, atvykusių į šalį šeimos susijungimo atveju, integraciją reglamentuoja nutarimas „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“³¹. Šeimos nariai turi vienodas teises gauti paramą integracijai Pabėgėlių priėmimo centre (PPC), o vėliau ją tęsti savivaldybės teritorijoje. Tačiau reikėtų pastebėti, kad šeimos nariams parama integracijai pradedama teikti tik tuomet, kai jiems yra išduodamas leidimas laikinai gyventi.

2.3.13 Šeimos susijungimo sąlygos NIEM vertinamos 61,1 taškais iš 100 pabėgėlio statusą gavusių asmenų ir jų šeimos narių atžvilgiu (teisiniai ir politikos rodikliai, vidurkis) ir 66,7 taškais iš 100 papildomą apsaugą turinčių asmenų ir jų šeimos narių atžvilgiu (teisiniai ir politikos rodikliai, vidurkis) (žr. 5 pav.). Tokį skirtumą lėmė tai, kad pabėgėlio statusą turinčių užsieniečių šeimos nariams suteikiamas statusas nėra toks pats kaip jų rėmėjams. Kaip minėta, pagal LR teisinį reglamentavimą pabėgėlio statusą turinčio užsieniečio šeimos nariai negali pretenduoti į leidimą nuolat gyventi – jiems bendra įstatymų tvarka vieneriems metams išduodamas leidimas laikinai gyventi, o vėliau keičiamas dviem metams.

31 LR Vyriausybė (2016). Nutarimas „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“, nr. 998, 2016 m. spalio 5 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 14 d.

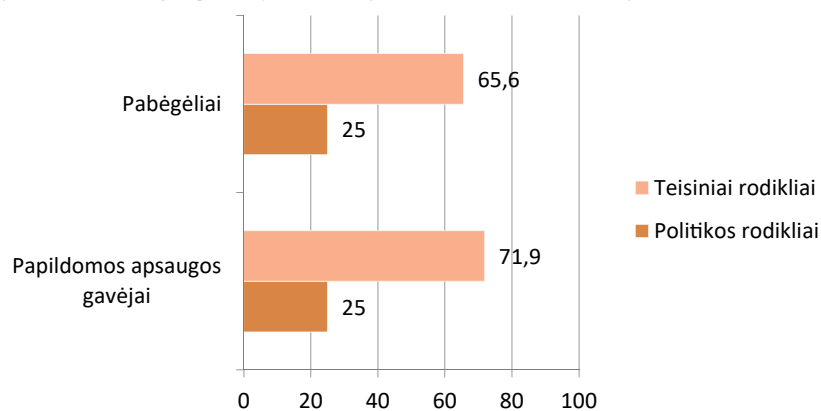
2.3.14 Teigiamai vertinama, kad kreipiantis dėl leidimo gyventi šeimos susijungimo pagrindu trijų mėnesių laikotarpiu nuo rėmėjui suteikto leidimo gyventi šalyje, nėra taikomi reikalavimai pateikti patvirtinančius dokumentus dėl privalomo sveikatos draudimo, tinkamos vietos gyventi, lėšų pakankamų pragyventi šalyje, taip pat, kad šeimos nariams nėra atliekamas lietuvių kalbos gebėjimų ir integracijos testai. Tačiau aplinkybė, kad palengvintos sąlygos šeimos susijungimui yra taikomos tik tris mėnesius, yra įvertinta 0 taškų.

2.3.15 Užsieniečiai, norintys gauti leidimą gyventi šeimos susijungimo pagrindu, turi pateikti dokumentus įrodančius šeimos ryšius. Teigiamai vertinama, kad esant sunkumams pateikti šiuos dokumentus (santuoką patvirtinantys dokumentai, registruotos partnerystės sutartis, dokumentai, patvirtinantys, kad užsienietis yra pirmos eilės tiesiosios aukštutinės linijos giminaitis, gimimo liudijimas), galima keiptis į Migracijos departamentą su prašymu dėl šio reikalavimų išimčių (50 taškų). Įstatymo nuostata, kad atvejais, kai nėra galimybių įrodyti turimo giminystės ryšio kitaip, gali būti prašoma atlikti DNR testą, yra įvertinta 50 taškų (100 taškų įvertinama, kai toks reikalavimas nėra keliamas).

2.3.16 50 taškų įvertintas teisinis reglamentavimas dėl laikotarpio per kurį turi būti priimtas sprendimas dėl leidimo gyventi šeimos susijungimo pagrindu išdavimo (100 taškų įvertinamos praktikos, kai leidimas gyventi prieglobsčio gavėjų šeimos nariams yra suteikiamas prioritetine tvarka ir kaip įmanoma greičiau). Taip pat įvertinta ir aplinkybė, kad šeimos nariai tampa nepriklausomi nuo rėmėjo tik tuomet, kai įgyja leidimą nuolat gyventi šalyje (50 taškų).

2.3.17 100 taškų įvertinta aplinkybė, kad socialinės paslaugos Pabėgėlių priėmimo centre (PPC) prieglobsčio gavėjų šeimos nariams yra vienodai prieinamos kaip jų rėmėjams.

5 pav. Šeimos susijungimas (teisiniai ir politikos rodikliai, vidurkis)

2.4 Pilietybė

2.4.1 LR pilietybės principus apibrėžia „LR Pilietybės įstatymas“³². Pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą Lietuvoje gavę užsieniečiai turi teisę tapti LR piliečiais tokia pat natūralizacijos tvarka kaip ir kiti užsieniečiai. Visų pirma, LR pilietybė yra suteikiama tuo atveju, jei asmuo pastaruosius 10 metų teisėtai nuolat gyvena LR (18 str. 1.1 p.) ir prašymo dėl LR pilietybės suteikimo pateikimo ir sprendimo dėl LR pilietybės suteikimo priėmimo metu turi teisę nuolat gyventi LR (18 str. 1.2 p.). Asmuo, norintis gauti LR pilietybę, taip pat turi turėti teisėtą pragyvenimo šaltinį (18 str. 1.5 p.); išlaikyti valstybinės kalbos egzaminą (18 str. 1.3 p.) ir LR Konstitucijos egzaminą (18 str. 1.4 p.). Reikalavimai išlaikyti valstybinės kalbos egzaminą ir LR Konstitucijos egzaminą nėra taikomi asmenims, kuriems sukako 65 metai; kuriems nustatytas 0–55 procentų darbingumo lygis; kuriems sukako senatvės pensijos amžius ir kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatytas didelių ir vidutinių specialiųjų poreikių lygis, taip pat asmenims, sergantiems sunkiomis chromatinėmis psichikos ligomis (18 str. 3 p.)

2.4.2 LR pilietybė nėra suteikiama asmenims, kurie rengėsi, kėsinosi padaryti ar padarė vieno ar kito pobūdžio nusikalstamas veikas ar iki atvykimo gyventi į Lietuvą kitoje šalyje buvo įvykdę nusikaltimus pagal LR įstatymus laikomus kaip labai sunkius (22 str. 1 – 3 p.).

2.4.3 Pagal „LR pilietybės įstatymo“ 18 str. 1.6 p., LR pilietybės įgijimo atveju asmuo raštu turi pareikšti savo valią atsisakyti turimos kitos valstybės pilietybės (jei yra pilietis tokios valstybės, pagal kurios teisę LR pilietybės įgijimo atveju praranda tos valstybės pilietybę, o taip pat, jei yra asmuo be pilietybės). Ši nuostata nėra taikoma kitų valstybių piliečiams arba asmenims be pilietybės, kurie turi pabėgėlio statusą LR (18 str. 4 p.)

2.4.4 Prašymai dėl LR pilietybės suteikimo turi būti išnagrinėti Pilietybės reikalų komisijoje ne vėliau kaip per šešis mėnesius nuo visų reikalingų dokumentų gavimo dienos.³³

2.4.5 Pilietybės įgijimo sąlygos NIEM vertinamos 34 taškų iš 100 pabėgėlio statusą gavusių asmenų atžvilgiu ir 28,2 taškais iš 100 papildomą apsaugą

32 LR Seimas (2010). „LR pilietybės įstatymas“, nr. XI-1196, 2010 m. gruodžio 2 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2016 m. liepos 6 d.

33 LR Prezidentas (2016). „Dekretas dėl LR Prezidento 2011 m. rugsėjo 6 d. dekreto nr. 1K-812 „Dėl pilietybės reikalų komisijos sudarymo ir pilietybės reikalų komisijos sudarymo ir pilietybės reikalų komisijos reglamento patvirtinimo“ pakeitimo“, nr. 1K-700, 2016 m. birželio 30 d.

turinčių asmenų atžvilgiu (žr. 6 pav.). Tokį žemą įvertinimą lėmė aplinkybės, kuriomis remiantis prieglobsčio gavėjams suteikiama LR pilietybė natūralizacijos tvarka. Visų pirma, 0 taškų buvo įvertinta tai, kad tiek pabėgėlio statusą turintiems asmenims, tiek papildomos apsaugos gavėjams nėra taikomos jokios lengvatos LR pilietybės natūralizacijos tvarka įgijimui. Prieglobsčio gavėjams, kaip ir ne ES valstybių narių piliečiams, LR pilietybė gali būti suteikta, jei jie atitinka LR Pilietybės įstatymo 18 str. numatytas sąlygas. 0 taškų įvertintas tokių sąlygų taikymas, kaip ekonominio pragyvenimo šaltinio turėjimas ir privalomas valstybinės kalbos egzaminas. Tačiau teigiamai vertinama, kad tiek ne ES valstybių piliečiams, tiek prieglobsčio gavėjams nėra taikoma sąlyga išlaikyti integracijos testus (100 taškų). 50 taškų įvertinta aplinkybė, kad į pilietybei gauti privalomą pragyventi šalyje laikotarpį nėra įskaičiuojamas laikas, kai užsienietis laukė sprendimo dėl prieglobsčio LR suteikimo.

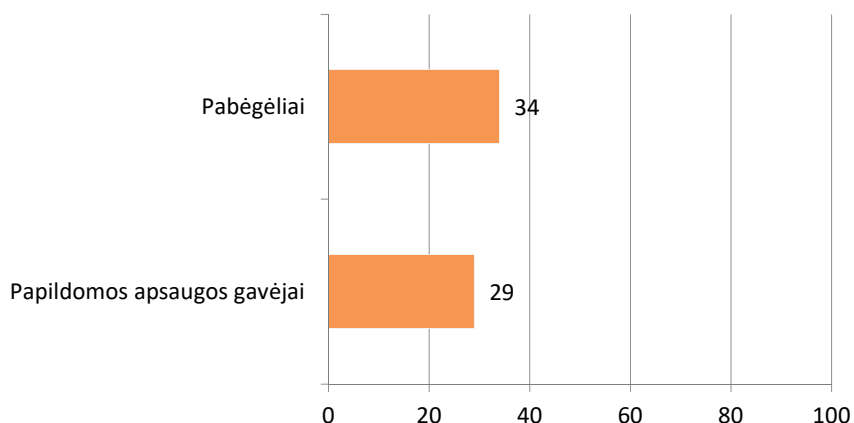
2.4.6 Papildomos apsaugos gavėjų pilietybės įgijimo sąlygos įvertintos prasčiau, nes papildomos apsaugos gavėjams, kitaip nei pabėgėlio statusą turintiems asmenims, yra taikoma sąlyga, susijusi su turimos kitos valstybės pilietybės praradimu.

2.4.7 Kitiškai įvertinta aplinkybė, kad išimtys dėl LR pilietybės įgijimo natūralizacijos tvarka yra daromos tik asmenims, kuriems sukako 65 metai ir asmenims, kuriems yra nustatytas didelių ir vidutinių specialiųjų poreikių lygis bei asmenims, sergantiems sunkiomis chroninėmis psichinėmis ligomis, bet netaikomos nelydimiems nepilnamečiams ir asmenims, kurie buvo kankinti, išprievartauti ar patyrė kitokį sunkų psichologinį, fizinį ar seksualinį smurtą (40 taškų iš 100).

2.4.8 1 0 taškų 100 NIEM įvertino pilietybės suteikimo sąlygas antrajai prieglobsčio gavėjų kartai – jie LR pilietybės neįgyja gimdami, taip pat jiems nėra supaprastintos natūralizacijos sąlygos.

2.4.9 6 mėnesių laikotarpis per kurį turi būti išnagrinėti prašymai dėl pilietybės suteikimo įvertintas 50 taškų.

6 pav. Pilietybės įgijimas (teisiniai rodikliai, vidurkis)

2.5 Būstas

2.5.1 Sprendimus dėl prieglobsčio prašytojo apgyvendinimo priima Migracijos departamentas. Prieglobsčio prašytojai yra apgyvendinami Valstybės sienos apsaugos tarnybos Užsieniečių registracijos centre (URC), kur jie gyvena iki šešių mėnesių, kol yra priimamas sprendimas dėl prieglobsčio suteikimo. Prieglobsčio prašytojo pageidavimu ir Migracijos departamento sprendimu gali būti leista apsigyventi jo pasirinktoje gyvenamojoje vietoje.³⁴ Pažeidžiami asmenys ir jų šeimos nariai gali būti apgyvendinti kitose apgyvendinimo vietose, atitinkančiose jų specialiuosius poreikius (79 str. 5 p.³⁵). Tačiau, kaip pastebėta „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginiame dokumente“³⁶, praktikoje ši nuostata nėra įgyvendinama (126 p.)

2.5.2 LR perkelti užsieniečiai, kuriems reikia prieglobsčio, apgyvendinami ne URC, o Pabėgėlių priėmimo centre (PPC), kur parama integracijai jiems pradedama teikti nelaukiant sprendimo dėl pabėgėlio statuso ar papildomos apsaugos suteikimo.

2.5.3 Pirmojo integracijos etapo metu asmenys, kuriems suteikiamas prieglobstis LR, apgyvendinami PPC. Vėliau parama integracijai tęsiama prieglobsčio gavėjo pasirinktoje savivaldybės teritorijoje. Prieglobsčio gavėjai

34 LR Seimas (2004). LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, nr. IX-2206, 2004 m. balandžio 29 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. liepos 1 d. (79 str.)

35 LR Seimas (2004). LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, nr. IX-2206, 2004 m. balandžio 29 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. liepos 1 d. (79 str.)

36 Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas, Diversity Development Group (2016). Projektas „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginis dokumentas“ (2016 04 04–2016 09 30) pagal Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014-2020 metų nacionalinę programą.

padedami savivaldybės institucijos ar nevyriausybinės organizacijos, turi patys susirasti būstą.

2.5.4 Prieglobsčio gavėjai integracijos laikotarpiu savivaldybės teritorijoje iš integracijai skirtų lėšų turi teisę gauti vienkartinę įsikūrimo išmoką ir mėnesinę pašalpą. Vienkartinė įsikūrimo išmoka yra skiriama būtiniausiems baldams ir namų apyvokos reikmenims įsigyti bei kelionės ar bagažo pervežimo išlaidoms padengti. Šios išmokos dydis nelydimiems nepilnamečiams užsieniečiams sulaukus pilnametystės sudaro 1342 EUR; suaugusiems asmenims – 244 EUR; nepilnamečiams užsieniečiams – 122 EUR.³⁷ Mėnesinė pinigine pašalpa skiriama integracijos laikotarpiui savivaldybės teritorijoje iki 12 mėn. Pirmus šešis mėnesius paramą sudaro: 1 asmeniui – 244 EUR; 2 asmenų šeimai – 366 EUR; 3 asmenų šeimai – 488 EUR. Nuo 7 mėn. 1 asmeniui mokami 122 EUR, 2 asmenų šeimai – 183 EUR; 3 asmenų šeimai – 244 EUR. Jeigu šeimoje yra daugiau kaip trys asmenys, kiekvienam kitam asmeniui kas mėnesį papildomai (iki 6 mėn. 0,5 valstybės remiamų pajamų dydžio (61 EUR), nuo 7 mėn. – 0,25 pašalpa (30,5 EUR)).³⁸

2.5.5 Užsieniečiai, kuriems suteiktas pabėgėlio statusas ar papildoma apsauga LR, taip pat turi teisę gauti socialinę paramą nepasiturintiems gyventojams³⁹, kurią sudaro socialinė pašalpa ir būsto šildymo išlaidų, geriamojo vandens išlaidų ir karšto vandens išlaidų kompensacijos.

2.5.6 Prieglobsčio gavėjai turi tokias pat teises kaip ir LR piliečiai į paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti. Norintys gauti tokią paramą turi atitikti „LR paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatyme“⁴⁰ numatytas sąlygas (8, 9 ir 10 str.). Svarbu pastebėti, kad užsieniečiai, gavę prieglobstį LR, neturi jokių išimčių ar pirmumo teisių laukiant eilėje socialiniam būstui išsinuomoti.

2.5.7 2018 m. sausio 1 d. įsigaliojo „LR gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo nr. VIII-840 pakeitimo įstatymas“⁴¹ pagal kurio 6 str. 5 p. užsieniečiai, kuriems suteiktas prieglobstis LR, paramos integracijai teikimo lai-

37 LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Užsieniečių integracija.

38 Ibid.

39 LR Seimas (2003). „LR pinigine socialinė paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas“, nr. IX-1675, 2013 m. liepos 1 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. liepos 6 d.

40 LR Seimas (2004). „LR paramos būstui įsigyti ir išsinuomoti įstatymas“, nr. XII-1215, 2014 m. spalio 9 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 25 d.

41 LR Seimas (2017). „LR gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo nr. VIII-840 pakeitimo įstatymas“, nr. XIII-961, 2017 m. gruodžio 21 d.

kotariu pagal savivaldybę, kurios teritorijoje jie gyvena, yra įtraukiamas į gyvenamosios vietos nedeklaravusių asmenų apskaitą. Tai atveria galimybes prieglobsčio gavėjams gauti savivaldybės teritorijoje teikiamas paslaugas (vaikų ugdymo ikimokyklinėse ugdymo įstaigose; socialines paslaugas ir pan.) nedeklaravus gyvenamosios vietos paramos integracijai savivaldybės teritorijoje laikotarpiu.

2.5.8 Įgyvendinant tyrimą nerasta informacijos, kad Lietuvoje būtų taikoma praktika kelti visuomenės sąmoningumą prieglobsčio gavėjų apgyvendinimo klausimais. Institucijos dirbančios socialinio būsto nuomos srityje nėra tikslingai informuojamos apie prieglobsčio prašytojų ir gavėjų specifines teises ir iššūkius su kuriais šie asmenys susiduria. Taip pat nėra žinoma praktika, kad šių institucijų vadovai šiuo klausimų supažindintų savo pavaldinius. Atliekant analizę nerasta informacijos, kad valstybė būtų finansavusi preventinių kampanijų, kurios būtų skirtos potencialiems būsto nuomininkams ir supažindintų su prieglobsčio gavėjų susiduriama iššūkiu ieškant gyvenamosios vietos bei mažintų neigiamas nuostatas jų atžvilgiu.

2.5.9 Lietuvoje nėra taikoma praktika, kad būsto ekspertai teiktų teises konsultacijas, susijusias su būsto nuomos ar įsigijimo klausimais, tačiau tokias konsultacijas gali suteikti savivaldybės teritorijoje paramą integracijai teikiančios organizacijos.

2.5.10 Lietuvoje nėra priimta valstybinė strategija, į kurią būtų įtraukti prieglobsčio gavėjų apgyvendinimo (būsto) klausimai ir kurios tikslas būtų palengvinti prieglobsčio gavėjų integraciją sprendžiant jų apgyvendinimo (būsto) klausimus. Taip pat nėra atliekama būsto politikos ir su juo susijusių paslaugų, kurių tikslinė grupė – prieglobsčio gavėjai, stebėseną.

2.5.11 LR Vyriausybė su savivaldybėmis nederina klausimo, kurioje savivaldybėje būtų geresnės integracijos sąlygos prieglobsčio gavėjams ir už tokių sąlygų sudarymą neteikia papildomo finansavimo ar priemonių, kurios padėtų išspręsti pabėgėlių apgyvendinimo (būsto) klausimus.

2.5.12 LR Vyriausybė taip pat neteikia papildomų priemonių NVO dirbančiams specialistams, kurie padeda prieglobsčio gavėjams spręsti būsto klausimus. Finansavimas prieglobsčio gavėjų integracijai yra skiriamas iš Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014-2020 metų nacionalinės programos.

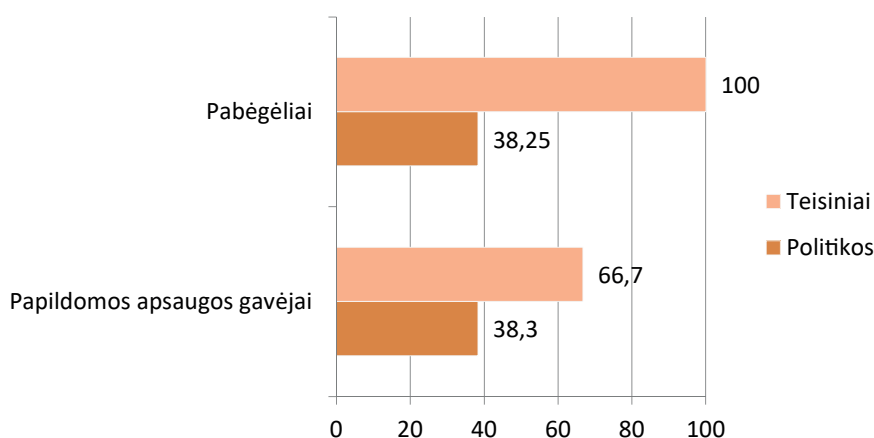
2.5.13 Teisinis būsto reglamentavimas NIEM yra įvertintas 100 taškų pabėgėlių atžvilgiu ir 66,7 taškais papildomos apsaugos gavėjų atžvilgiu (žr. 7 pav.).

Teigiamai vertinama, kad tiek pabėgėliai, tiek papildomos apsaugos gavėjai gali patys pasirinkti, kur jie norėtų gyventi bei, kad prieglobsčiai gavėjai turi teisę gauti socialinę paramą nepasiturintiems gyventojams (socialinę pašalpą ir kompensaciją būsto šildymui, geriamojo vandens ir karšto vandens išlaidoms). Tačiau aplinkybė, kad papildomos apsaugos gavėjai dėl turimo leidimo laikinai gyventi, neturi teisės įsigyti žemės yra įvertinta 0 taškų.

2.5.14 Su politiniais rodikliais susiję klausimai pabėgėlių ir papildomos apsaugos gavėjų atžvilgiu yra įvertinti vienodai – 38,25 taškais (žr. 7 pav.). Neigiamai vertinama aplinkybė, kad prieglobsčio gavėjai nėra priskiriami pažeidžiamai asmenų grupei gauti socialinį būstą lengvesnėmis sąlygomis (33 taškai), taip pat, kad šalyje nėra praktikos informuoti su kokiais galimais iššūkiais būsto rinkoje susiduria prieglobsčio gavėjai (0 taškų) ir teikti teisiškas konsultacijas būsto klausimais šiai asmenų grupei (0 taškų). 14 taškų iš 100 įvertinta aplinkybė, kad apgyvendinant prieglobsčio gavėjus savivaldybėse nėra atsižvelgiama į saugumą, būstų prieinamumą, būste esančią infrastruktūrą, įsidarbinimo galimybes ir paslaugų prieinamumą (integracijos centrų, mokyklų, transporto ir pan.).

2.5.15 Būsto prieglobsčio gavėjams problemų sprendimas praktikoje (administraciniai rodikliai) įvertinti 0 taškų. Tai susiję su faktu, kad Lietuvoje nėra priimta strategija, kuri apimtų būsto prieglobsčio gavėjams klausimų įgyvendinimą ir vertinimą, o taip pat su aplinkybe, kad nėra oficialaus koordinavimo mechanizmo, kuris padėtų prieglobsčio gavėjams apsigyventi tuose rajonuose, kuriuose yra geriausios integracijos perspektyvos bei suteiktos priemonės, kurios išpildytų prieglobsčio gavėjų poreikius būsto atžvilgiu. Be to kritikuojama, kad valstybinės institucijos nedalyvauja būsto prieglobsčio gavėjams paieškose, šį klausimą palikdamos tik NVO.

7 pav. Būstas (teisiniai ir politikos rodikliai, vidurkis)

2.6 Užimtumas

2.6.1 Prieglobsčio prašytojai neturi teisės dirbti LR tol, kol jiems nėra suteikiamas pabėgėlio statusas ar papildoma apsauga.

2.6.2 Pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą turintys užsieniečiai turi teisę dirbti LR ir pagal LR įstatymus yra atleidžiami nuo pareigos įsigyti leidimą dirbti šalyje⁴², tačiau jokios kitos išimtys, susijusios su šios grupės asmenų įsidarbinimu, pagal LR įstatymus jiems nėra taikomos.

2.6.3 Remiantis „LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymo“⁴³ 2 str. 2 ir 7 p., pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą turintys užsieniečiai gali vykdyti individualią veiklą pagal individualios veiklos vykdymo pažymą arba verslo liudijimą. Taip pat šie asmenys gali užsiimti kita teisėta veikla steigiant įvairias įmones.

2.6.4 Asmenys, norintys dirbti valstybės tarnyboje, privalo turėti LR pilietybę ir mokėti lietuvių kalbą.⁴⁴

2.6.5 LR Užimtumo įstatymas numato, kokie asmenys priklauso darbo rinkoje papildomai remiamų asmenų grupei. Nuo 2017 m. šiai grupei priklauso ir asmenys, kuriems suteiktas pabėgėlio statusas bei asmenys, kuriems suteikta papildoma ar laikinoji apsauga (25 str. 10 p.).⁴⁵ Tačiau nors dabar prieglobsčio gavėjams yra taikoma tokia parama kaip įdarbinimas subsidijuojant ir darbo įgūdžių įgijimo rėmimas (41 str.), bet negalioja savarankiško užimtumo (mažų įmonių steigimo, verslo pradmenų mokymo) rėmimas (47 str.), kas būtų ypač naudinga siekiant integruoti prieglobstį gavusius užsieniečius į darbo rinką.

2.6.6 Prieglobsčio LR gavėjų užsienyje įgyto išsilavinimo ir turimos profesinės kvalifikacijos vertinimas ir pripažinimas atliekamas tokia pačia tvarka kaip ir į šalį atvykstantiems trečiųjų šalių piliečiams ir kitiems užsieniečiams.

2.6.7 Studijų kokybės vertinimo centras (SKVC) vertina užsienyje įgytą vidurinį ir aukštąjį išsilavinimą bei pataria į kokias Lietuvos institucijas kreiptis

42 LR Seimas (2004). LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, nr. IX-2206, 2004 m. balandžio 29 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. liepos 1 d. (58 str.)

43 LR Seimas (2002). „LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymas“, nr. IX-1007, 2002 m. liepos 2 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. sausio 1 d.

44 LR Seimas (1999). „LR valstybės tarnybos įstatymas“, nr. VIII-1316, 1999 m. liepos 8 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. birželio 8 d.

45 LR Seimas (2016). „LR užimtumo įstatymas“, nr. XII-2470, 2016 m. birželio 21 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. vasario 1 d.

dėl užsienyje įgyto išsilavinimo pripažinimo, jei asmuo nori toliau studijuoti ar dirbti LR. SKVC nevertina bendrojo ugdymo kvalifikacijų, kurios neteikia teisės stoti į aukštąsias mokyklas, profesinio mokymo kvalifikacijų ir mokslo laipsnių.⁴⁶ Užsienio mokslo laipsnių akademinį pripažinimą atlieka Lietuvos mokslo taryba. Taip pat kelios Lietuvos aukštosios mokyklos (Lietuvos Sveikatos Mokslų Universitetas (LSMU), Vilniaus Gedimino Technikos Universitetas (VGTU), Vilniaus Universitetas (VU)) turi teisę atlikti užsienio kvalifikacijų akademinį pripažinimą studijų jose tikslu.⁴⁷

2.6.8 Profesinės kvalifikacijos pripažinimas, norint dirbti pagal reglamentuojamą profesiją, jo procedūra, kompensacinės priemonės ir sprendimų apskundimo tvarka trečiųjų šalių piliečiams yra vykdomi pagal LR Vyriausybės nutarimo „Dėl trečiųjų šalių piliečių reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo“⁴⁸ pavyzdinį tvarkos aprašą. Aprašo nuostatos taikomos trečiųjų šalių piliečiams, įgijusiems profesinę kvalifikaciją trečiojoje šalyje ir siekiantiems dirbti pagal reglamentuojamą profesiją LR. Svarbu pastebėti, kad vertinama asmens įgyta profesinė kvalifikacija, o ne profesiniai įgūdžiai.

2.6.9 Tiek PPC, tiek integracijos savivaldybės teritorijoje laikotarpiu prieglobsčio gavėjams yra teikiama parama integracijai į šalies darbo rinką. Pagal valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo (toliau Aprašo)⁴⁹ 23.5 p., PPC yra įvertinami profesiniai asmens gebėjimai ir asmeninės savybės, teikiamos darbo rinkos paslaugos ir vykdomos aktyvios darbo rinkos politikos priemonės, kurių įgyvendinimą organizuoja teritorinės darbo biržos.

2.6.10 Aprašo VI skyrius reglamentuoja prieglobsčio gavėjų užimtumą savivaldybės teritorijoje. Paramą integracijai teikiančios organizacijų paskirti kuratoriai supažindina prieglobsčio gavėjus su Lietuvos darbo rinka, nustato jų galimybes konkuruoti Lietuvos darbo rinkoje, padeda įgyti ar tobulinti kvalifikaciją, informuoja apie verslo pradžios sąlygas, plėtrą, darbuotojų priėmimą į darbą, veiklos pagal verslo liudijimą galimybes, organizuoja verslo pradmenų mokymas, padeda įsidarbinti pagal darbo sutartis.

46 Studijų kokybės vertinimo centras (SKVC), informacija prieinama čia

47 Studijų kokybės vertinimo centras, 2017 m. balandžio 21 d., nr. S-1037.

48 LR Vyriausybė (2011). LR Vyriausybės nutarimas „Dėl trečiųjų šalių piliečių reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo“, nr. 1069, 2011 m. rugsėjo 14 d.

49 LR Vyriausybė (2016). Nutarimas „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“, nr. 998, 2016 m. spalio 5 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 14 d.

2.6.11 Lietuvoje nėra priimta valstybinė strategija, į kurią būtų įtraukti prieglobsčio gavėjų užimtumo klausimai ir kurios tikslas palengvinti prieglobsčio gavėjų integraciją sprendžiant prieglobsčio gavėjų užimtumo problemą. Taip pat nėra atliekama užimtumo politikos ir su užimtumu susijusių paslaugų, kurių tikslinė grupė – prieglobsčio gavėjai, stebėseną.

2.6.12 2016 m. Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos iniciavo mokymų programą, kuri skirta supažindinti savivaldybių administracijų deleguotus specialistus, kurie bus atsakingi už pabėgėlių integraciją, su iššūkiais bei problemomis, galinčiomis kilti dirbant su šia tiksline žmonių grupe. Mokymų programai sukurta metodologija „Migracijos samprata ir tarpkultūrinė kompetencija darbe su prieglobsčio gavėjais: sociologinis, teisinis ir kultūrinis pjūviai“⁵⁰, kuri apėmė ir prieglobsčio gavėjų užimtumo klausimus.

2.6.13 LR Vyriausybė neteikia papildomų priemonių NVO dirbantiems specialistams, kurie padeda prieglobsčio gavėjams spręsti užimtumo klausimus. Finansavimas prieglobsčio gavėjų integracijai yra skiriamas iš Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014-2020 metų nacionalinės programos.

2.6.14 NIEM vienodai vertina užimtumo teisinį reglamentavimą pabėgėlio ir papildomos apsaugos statusą turinčių asmenų atžvilgiu (66,7 taškai) (žr. 8 pav.). Teigiamai vertinama, kad prieglobsčio gavėjai turi lygias galimybes dalyvauti Lietuvos darbo rinkoje; patys susikurti darbo vietą; turi tokias pačias galimybes kaip kiti užsienio piliečiai, kad jų ne Lietuvoje įgytas išsilavinimas būtų pripažintas; šalyje yra reglamentuotas profesinės kvalifikacijos pripažinimas (po 100 taškų). Tačiau neigiamai vertinama aplinkybė, kad prieglobsčio gavėjai nepriklauso pažeidžiamų asmenų grupei ir jiems nėra teikiamos jokios išlygos, kai yra atliekamas jų įgyto išsilavinimo ar profesinės kvalifikacijos pripažinimas (pvz., nėra reglamentuota tvarka, kaip toks vertinimas ir pripažinimas turėtų būti įgyvendinamas, jei trūksta dokumentų turimam išsilavinimui pagrįsti) bei nėra teikiama finansinė ir techninė pagalba (pvz., reikiamų dokumentui vertimui ir pan.) (0 taškų).

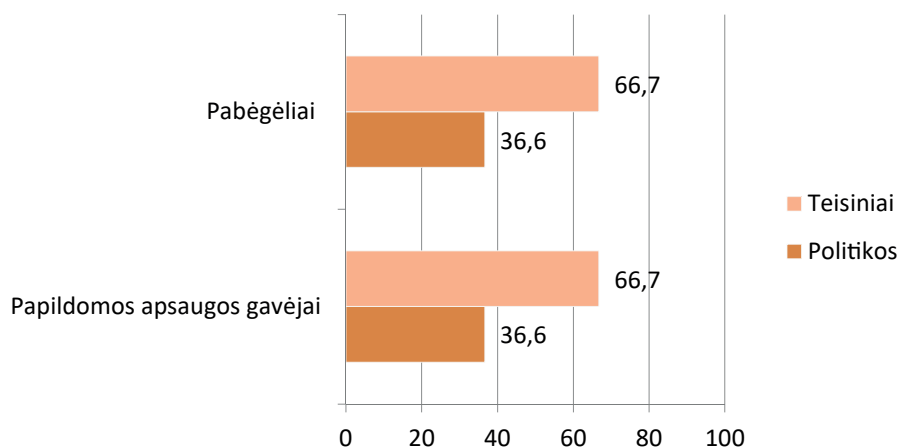
2.6.15 Mažiau teigiamai vertinami politikos rodikliai, susiję su prieglobsčio gavėjų užimtumu (žr. 8 pav.). Visų pirma, neigiamai vertinama, kad valstybiniu lygiu tam tikroms prieglobsčio gavėjų grupėms (moterims, vienišiemis tėvams, vyresnio amžiaus asmenims, neįgaliesiems ir smurtą, prievartą

50 Socialinių paslaugų priežiūros departamentas (2016). „Migracijos metodologija pačiu laiku“. Prieiga internete: www.sppd.lt/lt/naujienos/2016/10/18/migracijos-metodologija-paciu-laiku-bet-galjo-buti/.

ar kankinimus patyrusioms aukoms) nėra taikoma tikslinga, atsižvelgiant į individualią šių asmenų situaciją, pagalba įsidarbinant (0 taškų). Antra, kritikuojama, kad vertinama tik asmens įgyta profesinė kvalifikacija, o ne profesiniai įgūdžiai (33,3 taškai). Trečia, 0 taškų buvo įvertinta aplinkybė, kad nėra teikiama kryptinga pagalba prieglobsčio gavėjams, norintiems užsiimti verslu (pvz., kuriant verslo planus, finansinė/ logistinė parama ir pan.).

2.6.16 Prieglobsčio gavėjų užimtumo klausimų įgyvendinimas praktikoje (administraciniai rodikliai) įvertintas 33,3 taškais. Kaip ir kitose srityse, tai, visų pirma susiję su aplinkybe, kad Lietuvoje nėra sukurtas mechanizmas, kuris padėtų stebėti ir vertinti prieglobsčio gavėjų integraciją į šalies darbo rinką (0 taškų). Teigiamai vertinama Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos koordinuojami mokymai „Migracijos samprata ir tarpkultūrinė kompetencija darbe su prieglobsčio gavėjais: sociologinis, teisinis ir kultūrinis pjūviai“, kurių metu apmokomi ekspertai darbui su prieglobsčio gavėjais, tačiau kritikuojama, kad valstybė neskiria priemonių programoms, kurios būtų skirtos konkreitiems prieglobsčio gavėjų poreikiams integruojantis į darbo rinką (bendradarbiavimas su vietos darbdaviais, papildomų ekspertų finansavimas ir pan.) (50 taškų). Taip pat 50 taškų įvertinta aplinkybė, kad valstybė skiria tik dalinį finansavimą projektams, susijusiems su prieglobsčio gavėjų integracija į darbo rinką, o klausimo įgyvendinimas praktikoje paliekamas tik NVO.

8 pav. Užimtumas (teisiniai ir politikos rodikliai, vidurkis)

2.7 Profesinis mokymas

2.7.1 „LR Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymo“⁵¹ 24 str. 3.2 p. numato, kad kiekvienam LR piliečiui, užsieniečiui, turinčiam teisę nuolat ar laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, valstybė garantuoja profesinio mokymo, suteikiančio pirmąją kvalifikaciją, programų prieinamumą.

2.7.2 R Vyriausybės nutarimo „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“⁵² 32 p. numato, kad „pilnamečiai prieglobsčio gavėjai turi teisę mokytis bendrojo ugdymo ir profesinėse mokyklose švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka“. Prieglobsčio prašytojai neturi prieinamumo prie profesinio mokymo, kol nėra priimamas sprendimas dėl jų statuso LR.

2.7.3 Prieglobsčio gavėjai, kurie priskiriami pažeidžiamų asmenų grupei, turinčiai specialiųjų poreikių (pvz., asmuo vyresnis nei 75 metų, neįgalusis, vieniši tėvai ir pan.), nėra laikomi asmenimis, kuriems reikia specialaus dėmesio profesinio mokymo srityje.

2.7.4 Lietuvoje nebuvo vykdomos prevencinės kampanijos, kurios keltų visuomenės sąmoningumą prieglobsčio gavėjų profesinio mokymo klausimais. Institucijos, dirbančios užimtumo srityje nėra tikslingai informuojamos apie prieglobsčio gavėjų specifines teises ir iššūkius su kuriais šie asmenys susiduria. Taip pat nėra žinoma praktika, kad šių institucijų vadovai šiuo klausimų supažindintų savo pavaldinius. Atliekant analizę nerasta informacijos, kad valstybė būtų finansavusi prevencinių kampanijų, skirtų potencialius profesinio mokymo tiekėjus iš privataus sektoriaus supažindinti su prieglobsčio gavėjų situacija ir mažinti neigiamas nuostatas šių užsieniečių atžvilgiu.

2.7.5 Šalyje nėra įgyvendinamos priemonės, kuriomis būtų siekiama didinti prieglobsčio gavėjų dalyvavimą profesinio mokymo ir kitose su užimtumu susijusio švietimo srityse (stipendijos, profesinis orientavimas, pan.) ir priemonės, skatinančios darbdavius teikti profesinio orientavimo ir su užimtumu susijusius mokymus prieglobsčio gavėjams. Tiesa, paramą integracijai savivaldybės teritorijoje teikiančios organizacijos teikia su prieglobsčio gavėjų užimtumu susijusias paslaugas, o šioms organizacijoms padedant

51 LR Seimas (2011). „LR švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas“, nr. IX-1281, 2011 m. kovo 17 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2015 m. liepos 10 d.

52 LR Vyriausybė (2016). Nutarimas „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“, nr. 998, 2016 m. spalio 5 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 14 d.

profesinis mokymas gali būti vykdomas pagal specialiai pritaikytas individualias programas.⁵³

2.7.6 Lietuvoje nėra priimta valstybinė strategija, į kurią būtų įtraukti prieglobsčio gavėjų profesinio mokymo klausimai ir kurios tikslas palengvinti prieglobsčio gavėjų integraciją sprendžiant jų profesinio ugdymo problemas. Taip pat nėra atliekama su profesiniu mokymu susijusių paslaugų prieglobsčio gavėjams stebėseną. Su profesiniu mokymu susiję klausimai buvo apžvelgti „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginiame dokumente“⁵⁴.

2.7.7 LR Vyriausybė neteikia papildomų priemonių NVO dirbantiems specialistams, kurie padeda prieglobsčio gavėjams spręsti profesinio mokymo klausimus. Finansavimas prieglobsčio gavėjų integracijai yra skiriamas iš Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014-2020 metų nacionalinės programos.

2.7.8 NIEM prieglobsčio gavėjų integracijos klausimus, susijusius su profesiniu mokymo teisiniais ir politiniais aspektais, vertina vidutiniškai – 50 taškų (žr. 9 pav.). Teigiamai vertinama, kad prieglobsčio gavėjai turi lygias galimybes dalyvauti profesiniame ugdyme ir įgyti profesinį išsilavinimą (100 taškų), tačiau neigiamai vertinama aplinkybė, kad prieglobsčio gavėjai nėra priskiriami pažeidžiamų asmenų grupei ir jiems nėra kuriamos profesinio mokymo ar įdarbinimo programos, kurios atsižvelgtų į šių asmenų individualią situaciją ir poreikius (0 taškų).

2.7.9 0 taškų įvertinta aplinkybė, kad Lietuvoje nėra įgyvendinamos kampanijos, kurių metu visuomenė būtų supažindinta su specifiniais prieglobsčio gavėjų poreikiais, siekiant profesinio išsilavinimo (pvz., prevencinės kampanijos, siekiant sumažinti neigiamas visuomenės nuostatas prieglobsčio gavėjų atžvilgiu; profesinio mokymo ir užimtumo tarnybų pareigūnams organizuojami mokymai, kurių metu supažindama su prieglobsčio gavėjų situacija ir pan.) 0 taškų įvertinta ir aplinkybė, kad valstybė neįgyvendina veiklų, kuriomis prieglobsčio gavėjai būtų skatinami dalyvauti profesinio mokymo ir su užimtumu susijusiuose mokymuose (pvz., stipendijų suteikimas, profesinio orientavimo kampanijos ir pan.), o taip pat kuriomis būtų skatinami

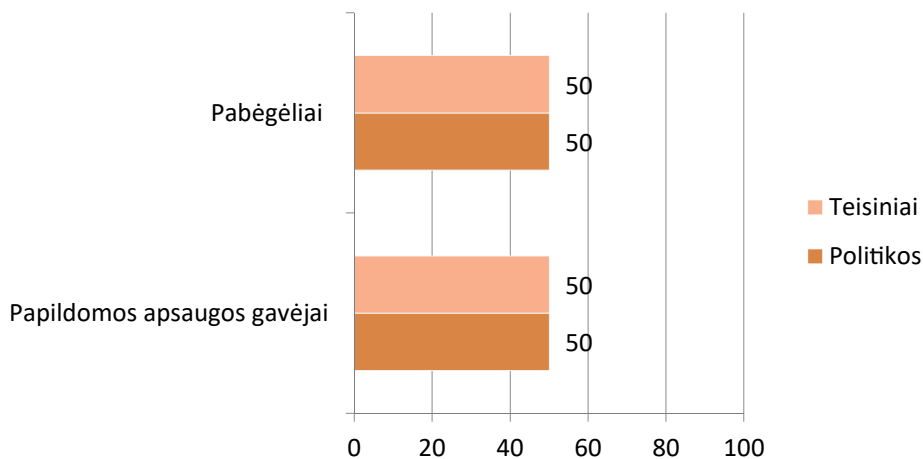
53 Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas, Diversity Development Group (2016). Projektas „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginis dokumentas“ (2016 04 04–2016 09 30) pagal Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014-2020 metų nacionalinę programą.

54 Ibid.

darbdaviai teikti profesinio mokymo paslaugas prieglobsčio gavėjams.

2.7.10 50 taškų įvertintas profesinio mokymo įgyvendinimas praktikoje (administraciniai rodikliai). Tokį vertinimą lėmė, kad Lietuvoje nėra prieglobsčio gavėjų profesinio mokymo politikos įgyvendinimo koordinavimo (nėra strategijos; mechanizmo, kuris stebėtų ir vertintų prieglobsčio gavėjų integraciją profesinio mokymo atžvilgiu) bei tai, kaip yra įgyvendinamos su šiuo klausimu susijusios programos ir praktikos, o taip pat kokie jų rezultatai. Kritikuojama ir aplinkybė, kad LR vyriausybė nekoordinuoja regioninių užimtumo tarnybų bendradarbiavimo – neteikia paramos, kad prieglobsčio gavėjai būtų įtraukti į profesinio mokymo ar su užimtumu susijusias programas; neteikia priemonių, kurios skatintų vietas darbdavius investuoti į prieglobsčio gavėjų profesinį mokymą.

9 pav. Profesinis mokymas (teisiniai ir politikos rodikliai, vidurkis)

2.8 Sveikatos apsauga

2.8.1 Prieglobsčio LR suteikimo ir panaikinimo aprašo (toliau Aprašo)⁵⁵ 34 p. numato, kad prieš priimant sprendimą dėl prieglobsčio suteikimo, Užsieniečių registracijos centras (URC), Pabėgėlių priėmimo centras (PPC) ar kitos kompetentingos organizacijos Migracijos departamentui pateikia kompleksinio prieglobsčio prašytojo pažeidžiamumo įvertinimo išvadą. Ši išvada parengiama dalyvaujant socialiniam darbuotojui, medicinos gydytojui bei psichologui ir apima prieglobsčio prašytojo socialinių įgūdžių, sveikatos būklės ir psichologinės būsenos įvertinimą. Migracijos departamento įga-

55 LR Vyriausybė (2016). Nutarimas „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“, nr. 998, 2016 m. spalio 5 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 14 d.

lioti valstybės tarnautojai, gavęs šią išvadą, įvertina specialiųjų procedūrinių garantijų poreikį ir jį nustatę užpildo specialiųjų procedūrinių garantijų formą. Atlikdami Apraše nustatytas procedūras, Migracijos departamento valstybės tarnautojai užtikrina specialiųjų procedūrinių garantijų formoje nustatytų garantijų laikymąsi.

2.8.2 Ši procedūra skirta nustatyti prieglobsčio prašytojo specialiuosius poreikius prieglobsčio suteikimo procedūros metu (pvz., nustačius sveikatos būklės sutrikimus neatliekama prieglobsčio prašytojo apklausa⁵⁶), tačiau nenumato šių poreikių tolimesnio stebėjimo ir užtikrinimo suteikus pabėgėlio statusą ar papildomą apsaugą. Be to, atliekamas bendras prieglobsčio prašytojo specialiųjų poreikių vertinimas, neišskiriant tik jo sveikatos būklės vertinimo. Prieglobsčio LR suteikimo ir panaikinimo apraše laikotarpis, per kurį atliekamas specialiųjų procedūrinių garantijų vertinimas, nėra numatytas.

2.8.3 Pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą turintys asmenys, kaip ir LR piliečiai, yra draudžiami privalomuoju sveikatos draudimu⁵⁷, kuris jiems garantuoja nemokamas sveikatos priežiūros paslaugas ir išlaidų už suteiktus vaistus bei medicinos pagalbos priemones kompensavimą. Integracijos laikotarpiu jie yra draudžiami privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis, t.y. jiems teikiamos tokios pačios sveikatos priežiūros paslaugos kaip ir LR piliečiams.

2.8.4 Apdrausti privalomu sveikatos draudimu prieglobsčio gavėjai gali gauti pirminę (šėimos gydytojo pirminė pagalba ir ligų profilaktika), antrinę ir tretinę (orientuotas į ligos diagnostiką, specializuotą gydymą ar reabilitacijos priemones) sveikatos priežiūrą. Būtinoji medicinos pagalba, kai dėl nelaimingo atsitikimo, avarijų, ūmaus susirgimo ir panašių aplinkybių išskyla pavojus asmens gyvybei, yra teikiam nemokamai ir nepriklausomai nuo to, ar asmuo yra apsidraudęs privalomuoju sveikatos draudimu.

2.8.5 Integracijos PPC laikotarpiu prieglobsčio gavėjams yra teikiamos būtiniausios sveikatos priežiūros paslaugos ir psichologinės pagalba. Kaip įvardinama „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginiame

56 LR Seimas (2004). LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, nr. IX-2206, 2004 m. balandžio 29 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. liepos 1 d.

57 LR Seimas (1996). „LR sveikatos draudimo įstatymas“, nr. I-1343, 1996 m. gegužės 21 d., galiojanti redakcija nuo 2018 m. sausio 1 d. (6 str. 1.1 ir 1.4 p.).

dokumente⁵⁸, kad sveikatos paslaugos nors ir garantuojamos, tačiau jų kokybė ir prieinamumas nėra užtikrinama. Pastebėta, kad teikiant sveikatos priežiūros ir psichologinio konsultavimo paslaugas egzistuoja kalbos barjeras; be papildomo mokesčio retai prieinamos kitų, pavyzdžiui, odontologų paslaugos.⁵⁹

2.8.6 Lietuvoje nėra taikoma praktika išsamiai supažindinti sveikatos priežiūros specialistus su prieglobsčio prašytojų ir gavėjų teisėmis ir poreikiais, susijusiais su šių asmenų sveikatos priežiūra.

2.8.7 Prieglobsčio gavėjai informaciją apie jų teises į sveikatos priežiūros paslaugas gali gauti paramą integracijai savivaldybės teritorijoje teikiančiose organizacijose, kurios tarpininkauja prieglobsčio gavėjams sprendžiant įvairius, tame tarpe ir su sveikata susijusius, klausimus.

2.8.8 Lietuvoje nėra taikoma praktika, kad prieglobsčio gavėjui gali būti paskirtas vertėjas kreipiantis į sveikatos priežiūros institucijas. Tačiau praktikoje pasitaiko atveju, kad kartu su prieglobsčio gavėju į sveikatos priežiūros institucijas vyksta paramą integracijai savivaldybės teritorijoje teikiančios organizacijos atstovas (kuratorius).

2.8.9 Lietuvoje nėra priimta valstybinė strategija, į kurią būtų įtraukti prieglobsčio gavėjų sveikatos apsaugos klausimai ir kurios tikslas palengvinti prieglobsčio gavėjų integraciją sprendžiant su sveikatos apsauga susijusias problemas. Taip pat nėra atliekama su sveikatos apsauga susijusių paslaugų prieglobsčio gavėjams stebėseną. Sveikatos priežiūros situacija, bei prieglobsčio gavėjams kylančios problemos ir iššūkiai apžvelgti „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginiame dokumente“⁶⁰.

2.8.10 Lietuvoje nėra sukurta priemonių (mokymo programų, gairių ir pan.), kurios būtų skirtos supažindinti sveikatos priežiūros specialistus savivaldybėse su specifine prieglobsčio gavėjų situacija ir suteikti jiems įgūdžių dirbti su šia tiksline grupe.

2.8.11 LR Vyriausybė taip pat neteikia papildomų priemonių NVO dirbantiems specialistams, kurie padeda prieglobsčio gavėjams spręsti sveikatos

58 Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas, Diversity Development Group (2016). Projektas „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginis dokumentas“ (2016 04 04–2016 09 30) pagal Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014-2020 metų nacionalinę programą.

59 Ibid. (129 p.)

60 Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas, Diversity Development Group (2016). Projektas „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginis dokumentas“ (2016 04 04–2016 09 30) pagal Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014-2020 metų nacionalinę programą.

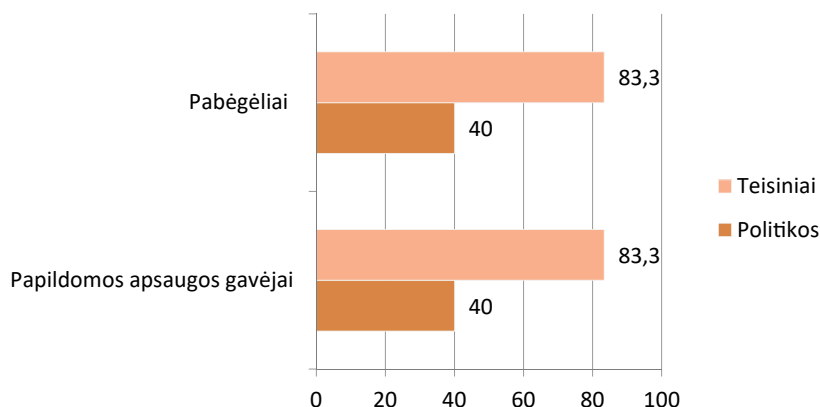
priežiūros klausimus. Finansavimas prieglobsčio gavėjų integracijai yra skiriamas iš Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014-2020 metų nacionalinės programos.

2.8.12 NIEM vienodai vertina pabėgėlio ir papildomos apsaugos statusą gavusių asmenų sveikatos apsaugos teisinį reglamentavimą (83,3 taškai) (žr. 10 pav.). Teigiamai vertinama, kad prieglobsčio gavėjai yra draudžiami privalomu sveikatos draudimu ir turi teisę gauti visas reikiamas sveikatos priežiūros paslaugas (100 taškų). Nors šalyje yra numatyta prieglobsčio prašytojų specialiųjų poreikių nustatymo procedūra, tačiau kritikuojama, kad sveikatos būklės tikrinimas įeina į bendrą vertinimą, be to nėra numatomas su sveikatos priežiūra susijusių poreikių įgyvendinimas asmeniui gavus prieglobsčio gavėjo statusą (50 taškų).

2.8.13 Prasčiau nei teisinis sveikatos apsaugos reglamentavimas įvertinti politiniai šios srities rodikliai (žr. 10 pav.). NIEM 100 taškų įvertino aplinkybę, kad prieglobsčio gavėjai gali gauti ne tik pirminę, bet ir antrinę bei tretinę sveikatos priežiūrą. 0 taškų įvertinta tai, kad prieglobsčio gavėjams nėra galimybės gauti nemokamų vertėjo paslaugų kreipiantis į sveikatos priežiūros įstaigas. Taip pat, kaip ir kitose srityse, kritikuojama, kad sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojai nėra informuojami apie prieglobsčio gavėjų situaciją (0 taškų), o prieglobsčio gavėjai sistematiškai negauna informacijos apie sveikatos priežiūros paslaugas, o gaunamos žinios yra teikiamos tik NVO (pvz., nėra išleista specialių brošiūrų, nesukurta internetinė svetainė, kurioje būtų skirta informacija prieglobsčio gavėjams ir pan.) (0 taškų).

2.8.14 Prieglobsčio gavėjų sveikatos apsaugos klausimų sprendimas praktikoje (administraciniai rodikliai) įvertinti 16,7 taškų ir tai yra viena prasčiausiai vertinama integracijos sričių. Tokį žemą įvertinimą lėmė, visų pirma, aplinkybės, kad šalyje nėra strategijos, kuri reguliuotų sveikatos apsaugos klausimus prieglobsčio gavėjų atžvilgiu; nėra sukurtas mechanizmas, kuris padėtų stebėti, kaip/ kiek prieglobsčio gavėjai naudojami sveikatos priežiūros paslaugomis bei nuolat peržiūrėtų su sveikatos apsaugos sistema susijusius teisės aktus, praktikas ir pan., siekiant efektyvesnio sistemos veikimo. LR vyriausybė nekoordinuoja regioninių sveikatos priežiūros įstaigų bendradarbiavimo prieglobsčio gavėjų sveikatos priežiūros klausimais bei nepadedą šioms, suteikdama priemones (mokymus, gaires ir pan.), kurios padėtų teikti sveikatos priežiūros paslaugas prieglobsčio gavėjams. O taip pat LR vyriausybė neteikia prieglobsčio gavėjams priemonių, kurios padėtų patenkinti jų su sveikatos priežiūra susijusius poreikius.

10 pav. Sveikatos apsauga (teisiniai ir politikos rodikliai, vidurkis)

2.9 Socialinė apsauga

2.9.1 Pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą LR turintys užsieniečiai turi vienodas socialines garantijas kaip LR piliečiai. Jiems priklauso šios „LR valstybinio socialinio draudimo įstatyme“⁶¹ numatytos socialinio draudimo išmokos: socialinė parama nepasiturintiems gyventojams (socialinė pašalpa ir būsto šildymo išlaidų, geriamojo vandens išlaidų ir karšto vandens išlaidų kompensacijos)⁶²; nedarbo draudimo išmoka (dirbantiems LR pagal darbo sutartis)⁶³; ligos socialinis draudimas⁶⁴; šalpos pensijos (neįgalumo, netekto darbingumo ir senatvės atvejais)⁶⁵ bei motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros išmokos⁶⁶. Mirus pabėgėlio statusą turinčiam asmeniui, jį laidojantis asmuo turi teisę gauti laidojimo pašalpą⁶⁷.

61 LR Seimas (1991). „LR valstybinio socialinio draudimo įstatymas“, nr. I-1336, 1991 m. gegužės 21 d., galiojanti redakcija nuo 2018 m. liepos 1 d.

62 LR Seimas (2003). „LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas“, nr. IX-1675, 2013 m. liepos 1 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. liepos 6 d.

63 LR Seimas (2016). „LR nedarbo socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-1904 pakeitimo įstatymas“, nr. XII-2471, 2016 m. birželio 21 d. galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 liepos 1 d.

64 LR Seimas (2000). „LR Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas“, nr. IX-110, 2000 m. gruodžio 21 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. balandžio 1 d.

65 LR Seimas (1994). „LR šalpos pensijų įstatymas“, nr. I-675, 1994 m. lapkričio 29 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. sausio 1 d.

66 LR Seimas (2000). „LR ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas“, nr. IX-110, 2000 m. gruodžio 21 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. balandžio 1 d.

67 LR Seimas (2016). „LR paramos mirties atveju įstatymo nr. I-348 pakeitimo įstatymas“, nr. XII-2612, 2016 m. rugsėjo 20 d.

2.9.2 Tačiau iki 2017 metų papildomą apsaugą turintys užsieniečiai buvo labiau pažeidžiamoje padėtyje, nes dėl jiems išduodamo leidimo laikinai gyventi LR jiems nepriklausė kai kurios socialinės garantijos. Nuo 2017 m. spalio 1 d. „LR Išmokų vaikams įstatymas“⁶⁸ (1 str. 2.9 p.) ir „LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas“⁶⁹ (1 str. 2 p.), o nuo 2018 m. sausio 1 d. „LR Šalpos pensijų įstatymas“⁷⁰ (1 str. 4 p.) papildyti punktais, kad šių įstatymų nuostatos galioja „užsieniečiams, kuriems suteiktas prieglobstis LR“. Iki šių papildymų papildomą apsaugą turintiems asmenims šių įstatymų nuostatos negaliojo.

2.9.3 Kaip pažymėta „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginiame dokumente“⁷¹, toks pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą turinčių asmenų atskyrimas ir skirtingų nuostatų socialinės pagalbos srityje taikymas buvo nepagrįstas ir nesuderinamas su Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika (124 p.). Tai atsispindi ir NIEM atliktame socialinės apsaugos teisinio reglamentavimo vertinime, kuris buvo atliktas iki prieglobsčio ir papildomos apsaugos gavėjų teisių į socialines garantijas suvienodinimo (žr. 11 pav.).

2.9.4 Prieglobsčio gavėjai, norėdami gauti kai kurias socialines garantijas, turi atitikti tam tikras sąlygas (tokios pat sąlygos taikomos ir LR piliečiams): ligos socialinį draudimą turi teisę gauti asmenys, kurie yra apdrausti valstybės socialiniu draudimu⁷²; motinystės išmoką turi teisę gauti, jei iki pirmosios nėštumo ir gimdymo atostogų dienos turi ne trumpesnę kaip 12 mėnesių per paskutinius 24 mėnesius motinystės socialinio draudimo stažą (16 str. 1.3 p.)⁷³; teisę gauti tėvystės išmoką turi asmuo, kuris iki pirmosios tėvystės atostogų dienos turi ne trumpesnę kaip 12 mėnesių per paskutinius 24 mėnesius motinystės socialinio draudimo stažą (19 str. 1.3 p.)⁷⁴.

68 LR Seimas (1994). „LR išmokų vaikams įstatymas“, nr. I-621, 1994 m. lapkričio 3 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. sausio 1 d.

69 LR Seimas (1991). „LR neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas“, nr. I-2044, 1991 m. lapkričio 28 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 1 d.

70 LR Seimas (1994). „LR Šalpos pensijų įstatymas“, nr. I-675, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 1 d.

71 Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas, Diversity Development Group (2016). Projektas „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginis dokumentas“ (2016 04 04–2016 09 30) pagal Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014-2020 metų nacionalinę programą.

72 LR Seimas (2000). „LR ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas“, nr. IX-110, 2000 m. gruodžio 21 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. balandžio 1 d.

73 Ibid.

74 Ibid.

2.9.5 Mirus papildomos apsaugos LR gavėjui, jį laidojantis asmuo gali gauti laidojimo pašalpą tik tuo atveju, jei papildomą apsaugą gavęs asmuo iki mirties dirbo LR arba anksčiau dirbo ne trumpesnį kaip 6 mėnesių laikotarpį ir buvo įsiregistravęs teritorinėje darbo biržoje kaip bedarbis (5 str. 1.6 p.)⁷⁵.

2.9.6 Lietuvoje nėra taikoma praktika, kad socialines paslaugas teikiančios institucijos yra tikslingai informuojamos apie prieglobsčio gavėjų teises ir apribojimus. Taip pat nėra žinoma apie praktiką, kad socialinių paslaugų institucijų vadovai apie tai informuotų savo pavaldinius.

2.9.7 Prieglobsčio gavėjai informaciją apie jiems taikomas socialines garantijas ir socialinių paslaugų prieinamumą gali gauti paramą integracijai savivaldybės teritorijoje teikiančiose organizacijose, kurios tarpininkauja prieglobsčio gavėjams sprendžiant įvairius, tame tarpe ir su socialine apsauga susijusius, klausimus.

2.9.8 2015 m. Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Draugijos iniciatyva lietuvių, anglų ir rusų kalbomis išleistas leidinys „Gyvenimas Lietuvoje. Teisininko patarimai prieglobstį gavusiam asmeniui“, kurį finansavo Europos Pabėgėlių Fondas. Jame pateikta informacija apima prieglobsčio gavėjams svarbius gyvenimo Lietuvoje klausimus, tarp jų ir susijusius su socialine apsauga ir socialiniu draudimu.

2.9.9 2017 m. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija parengė leidinį lietuvių, anglų, rusų, arabų kalbomis „Informacija prieglobsčio gavėjams apie integraciją Lietuvoje“. Jame pateikta visa informacija prieglobsčio gavėjams apie gyvenimą Lietuvoje, integracijos paslaugas, būstą, švietimą, pašalpas, įstaigas ir organizacijas, galinčias pagelbėti prieglobsčio gavėjui.

2.9.10 Lietuvoje nėra priimta valstybinė strategija, į kurią būtų įtraukti prieglobsčio gavėjų socialinės apsaugos klausimai ir kurios tikslas palengvinti prieglobsčio gavėjų integraciją sprendžiant su socialine apsauga susijusias problemas. Taip pat nėra atliekama su socialine apsauga susijusių paslaugų prieglobsčio gavėjams stebėseną. Socialinės apsaugos klausimai – šalies situacija bei prieglobsčio gavėjams kylančios problemos ir iššūkiai – apžvelgti „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginiame dokumente“⁷⁶.

75 LR Seimas (2016). „LR paramos mirties atveju įstatymo nr. I-348 pakeitimo įstatymas“, nr. XII-2612, 2016 m. rugsėjo 20 d.

76 Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas, Diversity Development Group (2016). Projektas „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginis dokumentas“ (2016 04 04–2016 09 30) pagal Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014-2020 metų nacionalinę programą.

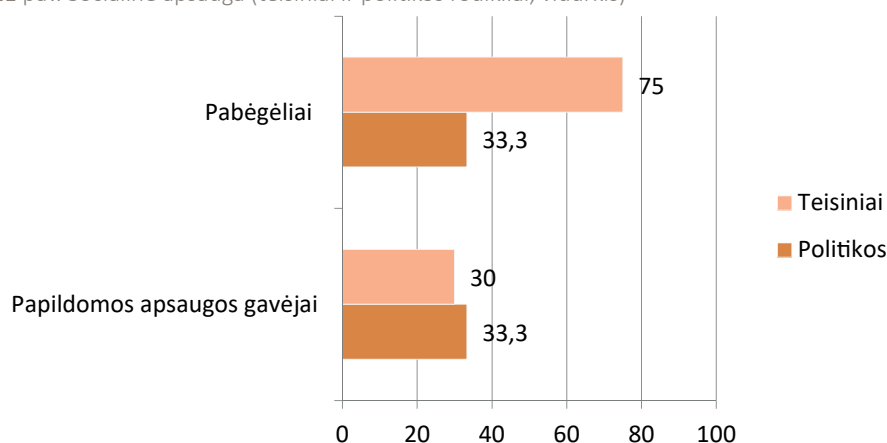
2.9.11 Kaip numatyta „Valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo apraše“⁷⁷ Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, užtikrindamas paramos integracijai teikimą, organizuoja integraciją įgyvendinančių institucijų, kitų institucijų, įstaigų ar organizacijų darbuotojų, dirbančių paramos integracijai teikimo srityje, mokymą ir kvalifikacijos tobulinimą (3.4.1 p.).

2.9.12 Be jau minėtos aplinkybės, susijusios su iki 2017 m. skirtingomis pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą turinčių asmenų teisėmis į socialinę apsaugą ir lėmusios žemą socialinės apsaugos teisinio reglamentavimo vertinimą, NIEM išskiria dar keletą svarbių ir iki šiol nepasikeitusių trūkumų.

2.9.13 Visų pirma, kalbant apie socialinės apsaugos politikos rodiklius, kritikuojama, kad socialinės apsaugos srityje dirbantys asmenys nėra reguliariai informuojami apie prieglobsčių gavėjų teises ir apribojimus gauti socialinę apsaugą (0 taškų). Antra, neigiamai vertinama, kad prieglobsčio gavėjai nėra sistematiškai supažindami apie jų teises į socialinę apsaugą ir paslaugas (NVO teikiamos konsultacijos ir iniciatyvos informuoti prieglobsčio gavėjus socialinės apsaugos klausimais nebuvo vertinami) (0 taškų).

2.9.14 Socialinės apsaugos įgyvendinimas praktikoje (administraciniai rodikliai) įvertintas 33,3 taškais. 0 taškų įvertinta aplinkybė, kad šalyje nėra sukurtas mechanizmas, kuris padėtų stebėti ir vertinti prieglobsčio gavėjų integraciją socialinės apsaugos atžvilgiu. Tačiau teigiamai vertinamos tokios veiklos, kaip Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos koordinuoti mokymai „Migracijos samprata ir tarpkultūrinė kompetencija darbe su prieglobsčio gavėjais: sociologinis, teisinis ir kultūrinis pjūviai“ (50 taškų).

11 pav. Socialinė apsauga (teisiniai ir politikos rodikliai, vidurkis)

77 LR Vyriausybė (2016). Nutarimas „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“, nr. 998, 2016 m. spalio 5 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 14 d.

2.10 Švietimas

2.10.1 Pagal „LR švietimo įstatymo“⁷⁸ 24 str. 3 p. kiekvienam LR piliečiui, užsieniečiui, turinčiam teisę nuolat ar laikinai gyventi LR valstybė garantuoja pradinį, pagrindinį ir vidurinį ugdymą bei aukštojo mokslo studijų arba profesinio mokymo suteikiančio pirmąją kvalifikaciją, programų prieinamumą.

2.10.2 Lietuvos piliečių ir užsieniečių, atvykusių gyventi į Lietuvą, vaikai, baigę užsienio šalies pradinio, pagrindinio ugdymo programą arba tam tikrą jos dalį, vidurinio ugdymo programos dalį, mokytis pagal bendrojo lavinimo programas priimami kaip ir visi Lietuvos gyventojai pagal bendrą tvarką.⁷⁹ Užsieniečių vaikams, nemokantiems lietuvių kalbos, yra galimybė mokytis kalbos išlyginamojoje klasėje arba išlyginamojoje mobiliojoje grupėje, kurioms paskiriamas lietuvių kalbos mokytojas, turintis valstybinės lietuvių kalbos mokymo patirtį ir gebantis bendrauti su mokiniais bent viena užsienio kalba.⁸⁰ Lietuvių kalbos mokymui išlyginamojoje klasėje skiriama nuo 20 iki 25 valandų per savaitę (III sk. 11 p.)⁸¹. Išlyginamojoje mobiliojoje grupėje lietuvių kalbos mokymas intensyvinamas ir individualizuojamas skiriant 20 savaitinių valandų per savaitę (III sk. 13 p.)⁸². Laikotarpis, kiek toks lietuvių kalbos mokymas gali trukti nėra numatytas⁸³.

2.10.3 Prieglobsčio gavėjai ir jų vaikai pagal nacionalinius teisės aktus nėra apibrėžiami kaip pažeidžiama grupė, kuriai būtų taikomos specifinės švietimo paslaugos. Tačiau „LR švietimo įstatymo“⁸⁴ 33 str. 1 p. pabėgėliai ir jų vaikai priskiriami prie socialinę atskirtį patiriančių asmenų, kuriems švietimo prieinamumas užtikrinamas teikiant jiems socialines paslaugas ir švietimo pagalbą. Mokiniai švietimo pagalba skiriama vadovaujantis „Mokinio spe-

78 LR Seimas (2011). „LR švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas“, nr. XI-1281, 2011 m. kovo 17 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2015 m. liepos 10 d.

79 LR Švietimo ir mokslo ministerija (2016). Lietuvos Respublikos piliečių ir užsieniečių, atvykusių ar grįžusių gyventi į Lietuvą, vaikų ugdymo organizavimas Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose.

80 LR Švietimo ir mokslo ministerija (2005). Įsakymas „Dėl užsieniečių ir LR piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi ir dirbti LR, vaikų ir suaugusiųjų ugdymo išlyginamosiose klasėse ir išlyginamosiose mobiliosiose grupėse tvarkos aprašo patvirtinimo“, nr. ISAK-1800, 2005 m. rugsėjo 1 d.

81 Ibid.

82 Ibid.

83 Ibid.

84 LR Seimas (2011). „LR švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas“, nr. XI-1281, 2011 m. kovo 17 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2015 m. liepos 10 d.

cialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašo“⁸⁵.

2.10.4 Kaip numatyta „Valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo apraše“ (toliau Aprašas)⁸⁶, per pirmąjį paramos integracijai teikimo mėnesį (nepriklausomai, ar parama teikiama PPC ar iš karto savivaldybėje) mokyklinio amžiaus vaikams nustatomi įgyti mokymosi pasiekimai ir jų atitiktis LR pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programose nurodytiems mokymosi pasiekimams (mokymosi pasiekimus nustato priimančioji mokykla) (33.1 p.). Nustačius pasiekimus vaikai pradeda lankyti bendrojo ugdymo mokyklą, kur yra integruojami į klasę pagal amžių, jiems teikiama švietimo pagalba, jie intensyviai mokomi lietuvių kalbos (jiems skiriamos papildomos lietuvių kalbos pamokos arba jie lanko išlyginamąsias klases (grupes) (33.2 p.). Vaikai nuo gimimo iki 5 metų įskaitytinai tėvų (globėjų) pageidavimu ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programas, o vaikai, kuriems tais kalendoriniais metais sukanka 6 metai, privalomai ugdomi pagal priešmokyklinio ugdymo bendrąją programą (33.3 p.)

2.10.5 Apraše numatyta, kad prieglobsčio gavėjai, integracijos savivaldybės teritorijoje laikotarpiu, gali gauti kompensaciją vaikų ugdymo pagal ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas išlaidoms apmokėti, kas mėnesį apmokant faktines išlaidas, bet ne didesnes kaip 1,6 bazinės socialinės išmokos dydžio (IV sk. 24.7 p.)⁸⁷.

2.10.6 Organizacijų, teikiančių paramą integracijai savivaldybių teritorijoje, praktika rodo, kad prieglobsčio gavėjų šeimos dažnai susiduria su problema, kad mokyklos nenori priimti jų vaikų, nes teigia, kad nėra pasiruošusios ugdyti užsieniečio vaiko.

2.10.7 Lietuvoje nėra taikoma praktika, kad mokymo įstaigos būtų tikslingai informuojamos apie prieglobsčio gavėjų teises ir jiems taikomus apribojimus švietimo srityje. Taip pat nėra žinoma apie praktiką, kad švietimo įs-

85 LR Švietimo ir mokslo ministerija (2011). Įsakymas „Dėl Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, V-1775, 2011 m. rugsėjo 30d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2013 m. liepos 28 d.

86 LR Vyriausybė (2016). Nutarimas „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“, nr. 998, 2016 m. spalio 5 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 14 d.

87 Ibid. Iki 2017 m. spalio mėn. buvo numatyta fiksuota, 1,6 bazinės socialinės išmokos dydžio, kompensacija.

taigų (mokyklų, universitetų) vadovai apie tai informuotų savo pavaldinius. Atliekant tyrimą taip pat nerasta informacijos, kad valstybė būtų finansavusi prevencines programas, kurios būtų skirtos informuoti moksleivius, studentus ir/ ar švietimo įstaigų darbuotojus apie prieglobsčio gavėjų situaciją šalyje bei taip mažinti išankstinį nusistatymą ir neigiamą požiūrį jų atžvilgiu.

2.10.8 Lietuvoje nėra priimta valstybinė strategija, į kurią būtų įtraukti prieglobsčio gavėjų bei jų vaikų švietimo klausimai ir kurios tikslas palengvinti prieglobsčio gavėjų integraciją sprendžiant su švietimu susijusias problemas. Taip pat nėra atliekama su švietimu susijusių paslaugų prieglobsčio gavėjams stebėseną.

2.10.9 Įgyvendinant tyrimą nerasta informacijos, kad Lietuvoje būtų taikoma praktika tikslingai informuoti savivaldybių švietimo įstaigų darbuotojus apie prieglobsčio gavėjų ir jų vaikų teises ir apribojimus švietimo srityje – nėra žinoma apie organizuotus tikslinius mokymus ar paruoštus informacinius leidinius ir pan.

2.10.10 Prieglobsčio gavėjams ir jų vaikams reikiamas konsultacija ir paramą su švietimu susijusiais klausimais, teikia savivaldybės teritorijoje paramą teikiančio NVO. Finansavimas prieglobsčio gavėjų integracijai yra skiriamas iš Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014-2020 metų nacionalinės programos.

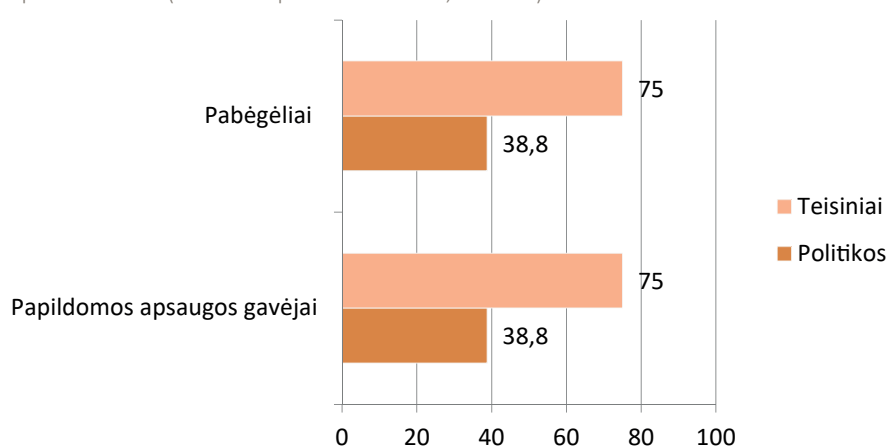
2.10.11 Teisinis prieglobsčio gavėjų švietimo reglamentavimas NIEM įvertintas 75 taškais (žr. 12 pav.). Teigiamai vertinama aplinkybė, kad prieglobsčio gavėjai turi lygias galimybes gauti pradinį, pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą bei dalyvauti aukštojo mokslo ir/ arba profesinio mokymo programose.

2.10.12 Politiniai švietimo rodikliai įvertinti 38,8 taškais. Tokį žemą vertinimą, visų pirma, lėmė aplinkybė, kad prieglobsčio gavėjai nėra priskiriama pažeidžiamų asmenų grupei (0 taškų). Švietimo teikimą reglamentuojančiuose įstatymuose prieglobsčio gavėjai nėra priskiriami prie asmenų, kuriems turėtų būti skiriamas specialus dėmesys teikiant švietimo paslaugas, taip pat įstatymuose nėra numatyta, kad galėtų būti kuriamos specialios programos, skirtos nepilnamečių prieglobsčio gavėjų ugdymui. Be to, ugdymo įstaigos nėra reguliariai informuojamos apie prieglobsčio gavėjų situaciją šalyje; švietimo įstaigos neturi įsipareigojimų reguliariai informuoti savo darbuotojų apie prieglobsčio gavėjų teises švietimo sistemoje; švietimo institucijose nėra organizuojamos prevencinės kampanijos, kurios padėtų kovoti su neigiamomis nuostatomis prieglobsčio gavėjų atžvilgiu (0 taškų).

Nors „Valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo apraše“ (toliau Aprašymas) yra numatyta, kad per pirmąjį paramos integracijai teikimo mėnesį mokyklinio amžiaus vaikams yra nustatomi įgyti mokymosi pasiekimai, o pagal juos teikiamos švietimo paslaugos. Aprašyme numatyta, kad mokymosi pasiekimus nustato priimančioji mokykla, tačiau įstatymuose nėra reglamentuota kaip šis vertinimas turi būti atliekamas – valstybiniu lygiu nėra nustatyti vertinimo kriterijai; valstybė neužtikrina, kad vertinimas būtų atliekamas su tinkamu vertimu ar vaiko pirmąja kalba; valstybė nėra paruošusi gairių, kaip reikėtų elgtis situacijose, kai nėra dokumentų, kurie pagrįstų turimą išsilavinimą; kt. Tačiau NIEM teigiamai vertina aplinkybę, kad vaikams, nemokantiems lietuvių kalbos, yra suteikiamos galimybės mokytis išlyginamoje klasėje (100 taškų) bei kad nėra nustatytas griežtas laikotarpis, kiek vaikas gali mokytis tokioje klasėje, bet atsižvelgiama į jo individualius gebėjimus ir poreikius (100 taškų).

2.10.13 Švietimo klausimų įgyvendinimas (administraciniai rodikliai) įvertinti 0 taškų. Tai prasčiausias įvertinimas, lyginant su kitomis integracijos sritimis (taip pat įvertintas tik būsto klausimų įgyvendinimas praktikoje). Tokį vertinimą lėmė aplinkybė, kad Lietuvoje nėra strategijos, kuri reguliuotų prieglobsčio gavėjų švietimo klausimus (0 taškų). Vyriausybė nėra parengusi gairių ir nevykdo mokymų švietimo sistemos darbuotojams prieglobsčio gavėjų švietimo klausimais bei neteikia priemonių, kurios padėtų lengvesnei prieglobsčio gavėjų integracijai (0 taškų). Taip pat nėra žinoma, kad valstybė aprūpintų priemonėmis NVO, kurios teikia paslaugas prieglobsčio gavėjams integruojantis į švietimo sistemą – nemokama psichologinė pagalba vaikams, kalbos kursai ir pan. (0 taškų)

12 pav. Švietimas (teisiniai ir politikos rodikliai, vidurkis)

2.11 Kalbos mokymas(is) ir visuomenės pažinimas

2.1.1 Prieglobsčio gavėjų lietuvių kalbos mokymas(is) yra reglamentuotas „Valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo apraše“ (28 – 31 p.)⁸⁸. Integracijos PPC laikotarpiu, PPC organizuoja lietuvių kalbos mokymą centre, kitose centro suteiktose gyvenamosiose patalpose ir (ar) savivaldybės teritorijoje gyvenantiems suaugusiesiems prieglobsčio gavėjams (28 p.). 96 valandų lietuvių kalbos kursai, atitinkantys Europos Tarybos kalbos mokėjimo aprašų A1 lygį (kai kuriais atvejais, pagal besimokančiųjų prašymą A1-A2), trunka vieną mėnesį. Jei dėl pateisinamų priežasčių A1 lygio nepavyksta pasiekti, prieglobsčiui gavėjui suteikiamos papildomos 96 lietuvių kalbos mokymosi valandos. Jei integraciją PPC tęsiasi daugiau nei mėnesį, prieglobsčio gavėjams, pasiekusiems A1 kalbos mokėjimo lygį, organizuojami 190 valandų kalbos mokymosi kursai, atitinkantys A2 kalbos mokėjimo lygį ir I valstybinės kalbos mokėjimo kategorijos reikalavimus suaugusiesiems (kai kuriais atvejais pagal besimokančiųjų prašymą – B1 lygį ir II valstybinės kalbos mokėjimo kategorijos reikalavimus suaugusiesiems). Šiems kursams pasibaigus prieglobsčio gavėjai teikiant paramą integracijai švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka laiko I valstybinės kalbos mokėjimo kategorijos egzaminą (kai kuriais atvejais pagal besimokančiųjų prašymą – ir II valstybinės kalbos mokėjimo kategorijos egzaminą) (29.3 p.).

2.1.2 Savivaldybės teritorijoje taip pat gali būti organizuojami A1 kalbos mokėjimo lygio 96 valandų ir A2 kalbos mokėjimo lygio 190 valandų lietuvių kalbos kursai bei I valstybinės kalbos mokėjimo kategorijos egzaminas, jei prieglobsčio gavėjas persikelia į savivaldybės teritoriją anksčiau nei po vieno mėnesio paramos integracijai PPC arba jei užsieniečiui, Prieglobsčio gavėjų paramos integracijai klausimų komisijos sprendimu, parama integracijai pradedama teikti savivaldybės teritorijoje iš karto (30.1 p.).

2.1.3 Prieglobsčio gavėjui, neišlaikiusiam I valstybinės kalbos mokėjimo kategorijos egzamino dėl pateisinamų priežasčių, papildomai gali būti skiriamas iki 100 valandų kursas savivaldybės teritorijoje, kurį išklausius paramos integracijai teikimo metu egzaminas laikomas pakartotinai (31 p.).

2.1.4 Lietuvių kalbos kursų kokybė yra garantuojama, nes kursų dalyviai yra suskirstomi į grupes, įvertinus jų lietuvių kalbos žinias; kursų veda apmokyti ir kvalifikuoti specialistai; taikomos įvairių formų kalbos mokymosi priemo-

88 LR Vyriausybė (2016). Nutarimas „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“, nr. 998, 2016 m. spalio 5 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 14 d.

nės. Tačiau kalbos mokymo programos nėra orientuotos į konkrečias, prieglobsčio gavėjams galimai kilsiančias, situacijas ir bendravimo poreikius. Taip pat nėra žinoma apie atliekamą (valstybinį) šių mokymų vertinimą.

2.1.5 Prieglobsčio prašytojai turi teisę naudotis nemokamomis vertėjo paslaugomis (71 str. 1.6 p.)⁸⁹, tad perkeltiems į LR užsieniečiams taip pat galioja ši teisė. LR teisės aktai nereglamentuoja nemokamų vertėjo paslaugų teikimo pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą LR turintiems užsieniečiams.

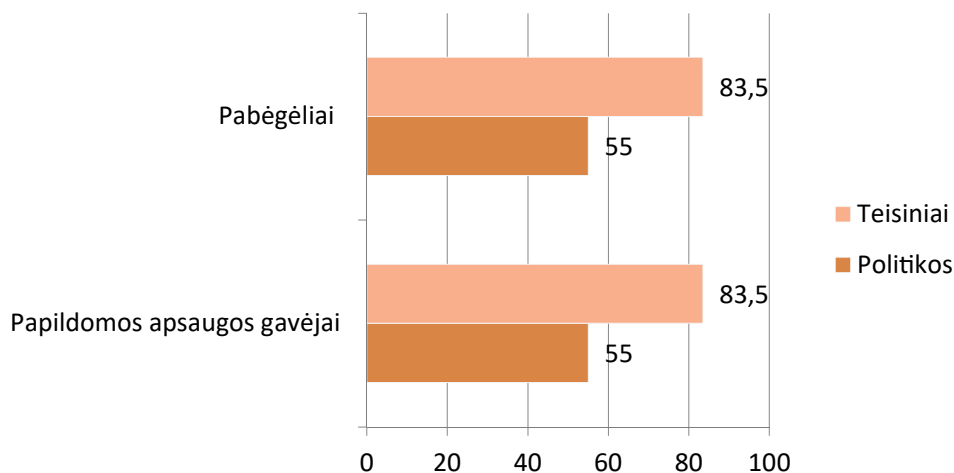
2.1.6 Lietuvių visuomenės (kultūros) pažinimo kursai suaugusiems įeina į bendrą 96 valandų trukmės lietuvių kalbos mokymo ir lietuvių kultūros pažinimo programą PPC (nespėjusiems išklausti kursų ar pradėjusiems integraciją savivaldybės teritorijoje kursus organizuoja paramą integracijai savivaldybės teritorijoje teikiančios organizacijos).

2.1.7 Kalbos mokymo ir visuomenės pažinimo teisinis reglamentavimas NIEM įvertintas 83,5 taškais (žr. 13 pav.). Tai lėmė aplinkybė, kad lietuvių kalbos kursai prieglobsčio gavėjams yra nemokami, bet su sąlyga, kad kursų dalyviai po mokymų turi laikyti valstybinį kalbos egzaminą.

2.1.8 Kiek mažiau taškų įvertinti politikos rodikliai (žr. 13 pav.). Visų pirma, teigiamai įvertinta, kad kalbos mokymų dalyviai į grupes yra suskirstomi pagal gebėjimų lygį, mokymus veda kvalifikuoti dėstytojai, mokymai vyksta įvairiomis formomis, tačiau kritikuojama, kad nėra atliekamas (reguliarus) šių mokymų vertinimas (60 taškų). Taip pat teigiamai vertinama aplinkybė, kad mokymai vykdomi tiek PPC, tiek savivaldybėje, o dėl pateisinamų priežasčių neišlaikiusiems egzamino suteikiamos papildomos mokymų valandos (100 taškų). Mažesnę politikos rodiklių įvertinimą lėmė visuomenės pažinimo kursų (ne)įgyvendinimas praktikoje. Iš dalies tokie mokymai įeina į lietuvių kultūros pažinimo ir lietuvių kalbos mokymo programą PPC, vėliau organizuodamos įvairias veiklas juos tęsia NVO savivaldybėse, tačiau nėra sukurtas visuomenės pažinimo mokymo planas, kuris būtų pripažintas valstybiniu lygiu; nesukurta šių mokymų metodinė medžiaga (gairės, publikacijos ir pan.); taip pat nėra (reguliariai) vertinama šių mokymų kokybė (25 taškai). Be to, kursai nėra pritaikomi prie specialių prieglobsčio gavėjų poreikių (moterims; vienišiemis tėvams; vyresnio amžiaus žmonėms; neįgaliesiems; nepilnamečiams prieglobsčio gavėjams; nukentėjusiems nuo prievartos, kankinimų ar kitų traumų; nemokantiems skaityti) (0 taškų).

89 LR Seimas (2004). Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, nr. IX-2206, 2004 m. balandžio 29 d., galiojanti suvestinė redakcija 2018 m. liepos 1 d.

13 pav. Kalbos mokymas(is) ir visuomenės pažinimas (teisiniai ir politikos rodikliai, vidurkis)

2.12 Ryšių stiprinimas

2.12.1 Nors šalis Lietuva nėra priėmusi prieglobsčio gavėjų integracijos politikos strategijos, tačiau visuomenės nuostatų prieglobsčio gavėjų atžvilgiu ir visuomenės informavimo apie prieglobsčio gavėjų integraciją klausimai yra įtraukti į „Valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo tvarkos aprašą“ (toliau Aprašas)⁹⁰ bei „Lietuvos migracijos politikos gairės“⁹¹.

2.12.2 „Lietuvos migracijos politikos gairėse“ (toliau Gairės) nurodyta, kad vienas iš Lietuvos migracijos politikos principų yra integravimo principas – „užsieniečiai, įgiję teisę gyventi Lietuvoje, dalyvauja integracijos programose, o Lietuvos visuomenei ugdomas tautinis ir rasinis pakantumas, tolerancija ir daugiakultūriškumas, kad mažėtų ksenofobijos, diskriminacijos ir rasizmo apraiškų“ (III sk. 17.3 p.). Gairėse taip pat numatyta, kad siekiant efektyvios užsieniečių integracijos yra „būtina skatinti visuomenės toleranciją Lietuvoje gyvenantiems užsieniečiams – įgyvendinti priemones tautiniam ir rasiniam pakantumui, daugiakultūriškumui Lietuvoje ugdyti, ksenofobijos, diskriminacijos ir rasizmo apraiškoms mažinti.“ (IV sk. 21.7 p.)

2.12.3 Visuomenės informavimo apie integraciją reglamentavimui yra skirtas Aprašo VIII skyrius, kurio. 44 p. įvardinama, kad PPC ir paramą integracijai savivaldybės teritorijoje teikiančios organizacijos, pasitelkdami įvairias informavimo priemones (organizuodami renginius, skelbdami informaciją inter-

90 LR Vyriausybė (2016). Nutarimas „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“, nr. 998, 2016 m. spalio 5 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 14 d.

91 LR Vyriausybė (2014). Nutarimas „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo“, nr. 79, 2014 m. sausio 22 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2016 m. gegužės 1 d.

neto svetainėse ir pan.) „lietuvių ir užsienio kalbomis informuoja visuomenę apie prieglobsčio gavėjus, siekdami užkirsti kelią jų atskirčiai, visuomenės ksenofobijai ir skatinti toleranciją“.

2.12.4 Visuomenės nuostatų klausimas taip pat yra įtrauktas ir į „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginį dokumentą“⁹². Dokumente kaip viena iš rekomendacijų įvardinta, kad reikėtų sukurti „aktyvaus visuomenės informavimo strategiją, kuri būtų vykdoma nacionaliniu, savivaldybių ir bendruomenių lygmeniu“ (p. 34). Taip pat akcentuojama, kad svarbu informuoti visuomenę nepasiribojant PPC koordinuojama socialinės integracijos sritimi ir apimti klausimus, kurie formuoja požiūrį į prieglobstį gavusius užsieniečius.

2.12.5 Atliekant analizę nerasta informacijos, kad Lietuvoje būtų vykdomos prevencinės kampanijos, informuojančios apie prieglobsčio gavėjų integraciją ir su ja susijusius klausimus (pvz. pagalba prieglobsčio gavėjams daiktai, darbo paieškoma, bendravimu) įgyvendinamos privačiomis iniciatyvomis, bet ne valstybės lėšomis.

2.12.6 Lietuvoje nėra taikoma praktika, kad savivaldybių atstovų būtų reikalaujama priimti strateginius planus, kuriuos įgyvendinant būtų stiprinimas ryšys tarp vietos gyventojų ir į savivaldybę atvykusių gyventi prieglobsčio gavėjų. Taip pat nėra nei vienos valstybinės institucijos, kuri konsultuotų prieglobsčio gavėjus integracijos klausimais. Savivaldybės teritorijoje tokias paslaugas teikia NVO.

2.12.7 Įgyvendinant tyrimą nerasta informacijos, kad šalyje būtų taikoma praktika tikslingai informuoti savivaldybių švietimo įstaigų darbuotojus apie prieglobsčio gavėjų ir jų vaikų teises bei apribojimus švietimo srityje – nėra žinoma apie organizuotus tikslinius mokymus ar paruoštus informacinius leidinius ir pan.

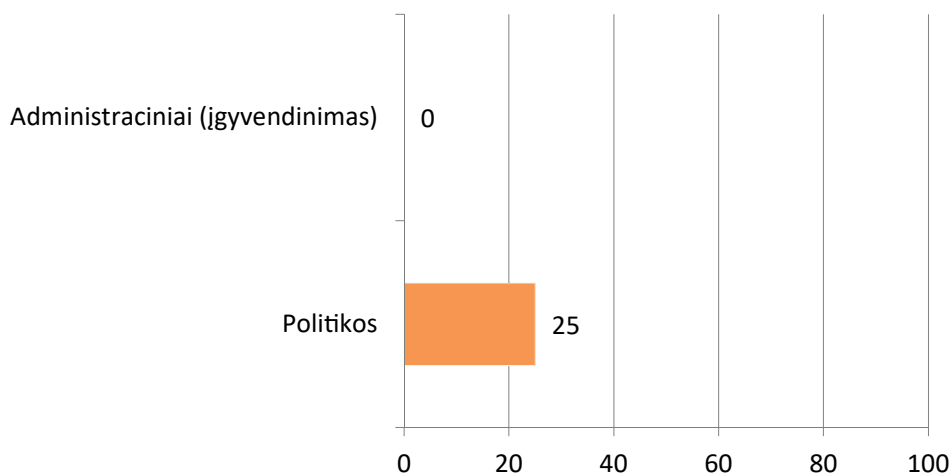
2.12.8 Ryšių tarp prieglobsčio gavėjų ir priimančios visuomenės palaikymo klausimai NIEM įvertinti 25 taškais. Nors neigiamai vertinama, kad šalyje nėra priimta strategija į kurią būtų įtrauktas šis klausimas, tačiau papildomų taškų suteikta už aplinkybę, kad „Migracijos politikos gairėse“ įvardintas tautinio ir rasinio pakantumo ugdymas, tolerancijos ir daugiakultūriškumo skatinimas (50 taškų). Taip pat kritikuojama, kad prevencinės kampanijos, skatinančios visuomenės toleranciją prieglobsčio gavėjų atžvilgiu yra įgy-

92 Lietuvos socialinių tyrimų centras (Etninių tyrimų institutas), Diversity Development Group (2016). Projektas „Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginis dokumentas“ (2016 04 04–2016 09 30) pagal Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014-2020 metų nacionalinę programą.

vendinamos tik NVO ar privačių asmenų pastangomis, bet prie to neprisi-
deda valstybinės institucijos finansuodamos tokias kampanijas (0 taškų).

2.12.9 Ryšių stiprinimo įgyvendinimas praktikoje įvertintas 0 taškų. Tokį žemą įvertinimą lėmė aplinkybė, kad šalyje nėra iškeltų reikalavimų regionų ar miestų valdžioms institucijoms parengti strategijas, kuriose būtų numatyti veiksmai vietos bendruomenės ir prieglobsčio gavėjų ryšiams stiprinti, taip pat valstybė neskiria finansavimo tokioms veiklos įgyvendinti (0 taškų). Antra, privačios iniciatyvos nėra remiamos valstybės nei finansiškai, nei kitais būdais (pvz., paruošiant gaires, mokymus tokių veiklų įgyvendinimui ar paramą jų vertinimui; įtraukiant tokias veiklas į formalias integracijos programas) (0 taškų). Trečia, valstybė neprisideda prie prieglobsčio gavėjų įtraukimo į pilietines veiklas (nei organizuodami informacines kampanijas apie tokias galimybes, kurių tikslinė grupė būtų prieglobsčio gavėjai, nei suteikdami priemones pilietinėms organizacijoms, kad šios skatintų į jų veiklą įsitraukti prieglobsčio gavėjams) (0 taškų). Trečia, šalyje nėra valstybinės institucijos, kuri būtų tiesiogiai atsakinga už prieglobsčio gavėjų konsultavimą įvairiais integracijos klausimus (0 taškų). Galiausiai, valstybiniu lygiu nėra numatyta, kad vietos valdžios institucijos turėtų įtraukti prieglobsčių gavėjų atstovus dalyvauti aptariant svarbius su vietos bendruomene ir prieglobsčių gavėjų integracija susijusius klausimus, o taip pat valstybė neteikia nei finansinės, nei kitos formos (gairių sukūrimas, mokymai ir pan.) paramos, kad būtų įsteigtos institucijos ar jų padaliniai, kurie atstovautų prieglobsčio gavėjus vietos savivaldos lygmenyje (0 taškų).

14 pav. Ryšių stiprinimas (politikos ir įgyvendinimo (administraciniai) rodikliai, vidurkis)

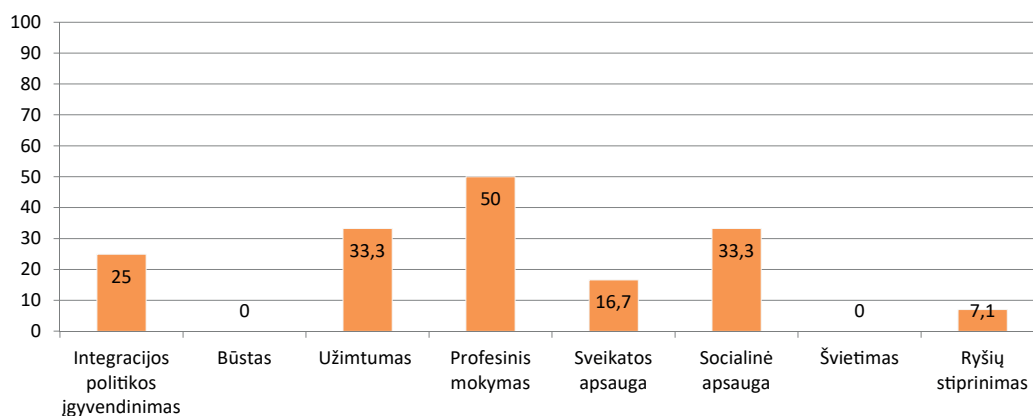

3. IŠVADOS

3.1 Prieglobsčio sistema Lietuvoje įgyvendinama daugiau nei 20 metų, tačiau plačiau šiuo klausimu pradėta kalbėti po 2015 metų, kai Lietuva, solidarizuodamasi su kitomis ES valstybėmis narėmis pradėjo įgyventi užsieniečių, kuriems reikia prieglobsčio, perkėlimo į LR programą. Pastaraisiais metais pasiekta ypač reikšmingų pokyčių prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos srityje. 2016 m. LR Vyriausybė priėmė nutarimą „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“, kuriuo reglamentuojami integracijos teikimo pagrindai. 2017 m. – 2018 m. priėmus socialines teises ir garantijas reglamentuojamų įstatymų pakeitimus („LR Išmokų vaikams įstatymas“; „LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas“; „LR Šalpos pensijų įstatymas“) suvienodintos pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą LR turinčių asmenų statusas. Iki šių pokyčių socialinės apsaugos ir sveikatos apsaugos įgyvendinimas prieglobsčio gavėjų atžvilgiu buvo vienos prasčiausiai vertinamų iš visų, tyrimo metu analizuotų, sričių.

3.2 Pagal NIEM vertinimo metodiką prieglobsčio gavėjų integracijos politikos įgyvendinimas Lietuvoje (integracijos politikos įgyvendinimo, būsto, užimtumo, profesinio mokymo, sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos, švietimo ir ryšių stiprinimo srityse) įvertintas 20,7 taškai iš 100. Daugiausiai trūkumų įgyvendinant prieglobsčių gavėjų integraciją yra būsto, švietimo ir ryšių su daugumos visuomene stiprinimo srityse, o geriausiai vertinama integracija profesinio ugdymo atžvilgiu. (žr. 15 pav.)

15 pav. Įgyvendinimas (vidurkis)

3.3 Kaip didžiausią prieglobsčio gavėjų integracijos politikos trūkumą galima būtų įvardinti aplinkybę, kad šalyje nėra nuoseklaus ir tęstinio prieglobsčio gavėjų integracijos priemonių įgyvendinimo bei integracijos procesų stebėsenos. LR Vyriausybė nėra priėmusi nacionalinės strategijos, kuri reglamentuotų prieglobsčio gavėjų integracijos politikos įgyvendinimo uždavinius, tikslus ir principus bei apimtų integracijos procesų švietimo, profesinio mokymo, užimtumo, sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos ir kitų sričių stebėjimą bei vertinimą. Svarbu pastebėti, kad rašant šią ataskaitą dar nebuvo patvirtintas „Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018-2020 m. veiksmų planas“, kuriame nustatyti užsieniečių, tame tarpe ir prieglobstį gavusių asmenų, integracijos srities tikslai, veiksmai ir siektini rezultatai iki 2020 metų. Kitas NIEM neigiamai vertinamas aspektas, jungiantis visas ataskaitoje aptartas integracijos sritis, susijęs su aplinkybe, kad prieglobsčio gavėjai bei į LR perkelti asmenys įstatymuose nėra priskiriami pažeidžiamų asmenų grupei, kuriai galėtų būti taikomos palankesnės sąlygos siekiant gauti socialinį būstą, dalyvauti įvairaus ugdymo ir užimtumo programose; gauti socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros paslaugas; įgyti LR pilietybę ir pan. NIEM vertinimas taip pat atskleidžia, kad siekiant sėkmingos prieglobsčio gavėjų integracijos Lietuva turėtų daugiau dėmesio skirti visuomenės (vietinių gyventojų ir su šia grupe vietos lygmenyje dirbančių asmenų) informavimui, siekiant mažinti išankstinius nusistatymus ir neigiamas nuostatas šių asmenų atžvilgiu. Šiuo metu šalyje nėra nuoseklaus visuomenės informavimo apie prieglobsčio prašytojus ir jo gavėjus, o prevencinės kampanijos įgyvendinamos tik NVO ir privačių iniciatyvų pastangomis.

ŠALTINIAI

1. LR Seimas (2017). "LR gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo nr. VIII-840 pakeitimo įstatymas", nr. XIII-961, 2017 m. gruodžio 21 d.
2. LR Seimas (2016). "LR užimtumo įstatymas", nr. XII-2470, 2016 m. birželio 21 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. vasario 1 d.
3. LR Seimas (2016). "LR paramos mirties atveju įstatymo nr. I-348 pakeitimo įstatymas", nr. XII-2612, 2016 m. rugsėjo 20 d.
4. LR Seimas (2014). "LR įstatymo "Dėl užsieniečių teisinės padėties" nr. IX-2206 pakeitimo įstatymas", XII-1396, 2014 m. gruodžio 9 d.
5. LR Seimas (2011). "LR švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas", nr. IX-1281, 2011 m. kovo 17 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2015 m. liepos 10 d.
6. LR Seimas (2016). "LR nedarbo socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-1904 pakeitimo įstatymas", nr. XII-2471, 2016 m. birželio 21 d. galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 liepos 1 d.
7. LR Seimas (2004). LR įstatymas "Dėl užsieniečių teisinės padėties", nr. IX-2206, 2004 m. balandžio 29 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. liepos 1 d.
8. LR Seimas (2004). "LR paramos būstui įsigyti ir išsinuomoti įstatymas", nr. XII-1215, 2014 m. spalio 9 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 25 d.
9. LR Seimas (2003). "LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas", nr. IX-1675, 2013 m. liepos 1 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. liepos 6 d.
10. LR Seimas (2002). "LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymas", nr. IX-1007, 2002 m. liepos 2 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. sausio 1 d.
11. LR Seimas (2000). "LR Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas", nr. IX-110, 2000 m. gruodžio 21 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. balandžio 1 d.
12. LR Seimas (1999). "LR valstybės tarnybos įstatymas", nr. VIII-1316, 1999 m. liepos 8 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. birželio 8 d.
13. LR Seimas (1996). "LR sveikatos draudimo įstatymas", nr. I-1343, 1996 m. gegužės 21 d., galiojanti redakcija nuo 2018 m. sausio 1 d. (6 str. 1.1 ir 1.4 p.).

14. LR Seimas (1994). "LR išmokyti vaikams įstatymas", nr. I-621, 1994 m. lapkričio 3 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. sausio 1 d.
15. LR Seimas (1994). "LR šalpos pensijų įstatymas", nr. I-675, 1994 m. lapkričio 29 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018 m. sausio 1 d.
16. LR Seimas (1991). "LR neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas", nr. I-2044, 1991 m. lapkričio 28 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 1 d.
17. LR Seimas (1991). "LR valstybinio socialinio draudimo įstatymas", nr. I-1336, 1991 m. gegužės 21 d., galiojanti redakcija nuo 2018 m. liepos 1 d.
18. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2018). LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl užsieniečių integracijos į visuomenę 2018-2020 metų veiksmų plano patvirtinimo“, nr. A1-755, 2018 m. gruodžio 21 d.
19. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2007). Įsakymas "Dėl pragyvenimo LR lėšų dydžio, kuris gali būti laikomas pakankamu pragyventi LR, užsieniečiui, prašančiam išduoti leidimą gyventi, nustatymo", nr. A1-22, 2007 m. sausio 29 d.
20. Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas, Diversity Development Group (2016). Projektas "Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos politikos strateginis dokumentas" (2016 04 04–2016 09 30) pagal Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014-2020 metų nacionalinę programą.
21. LR Švietimo ir mokslo ministerija (2016). Lietuvos Respublikos piliečių ir užsieniečių, atvykusių ar grįžusių gyventi į Lietuvą, vaikų ugdymo organizavimas Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose.
22. LR Švietimo ir mokslo ministerija (2011). Įsakymas „Dėl Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, V-1775, 2011 m. rugsėjo 30d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2013 m. liepos 28 d.
23. LR Švietimo ir mokslo ministerija (2005). Įsakymas "Dėl užsieniečių ir LR piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi ir dirbti LR, vaikų ir suaugusiųjų ugdymo išlyginamosiose klasėse ir išlyginamosiose mobiliosiose grupėse tvarkos aprašo patvirtinimo", nr. ISAK-1800, 2005 m. rugsėjo 1 d.

24. LR Vidaus reikalų ministerija (2005). Įsakymas “Dėl leidimų laikinai gyventi LR užsieniečiams išdavimo, keitimo, panaikinimo, taip pat įvertinimo, ar santuoka, registruota partnerystė, įvaikinimas ar įmonė yra fiktyvūs, tvarkos aprašo patvirtinimo”, nr. 1V-329, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 17 d.
25. LR Vyriausybė (2017). Nutarimas “Dėl Prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo tvarkos aprašo patvirtinimo”, nr. 171, 2017 m. kovo 8 d.
26. LR Vyriausybė (2016). Nutarimas “Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo”, nr. 998, 2016 m. spalio 5 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. spalio 14 d.
27. LR Vyriausybės (2015). Nutarimas “Dėl užsieniečių perkėlimo į Lietuvos Respublikos teritoriją”, 2015 m. birželio 22 d., nr. 628.
28. LR Vyriausybė (2014). Nutarimas “Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo”, nr. 79, 2014 m. sausio 22 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2016 m. gegužės 1 d.
29. LR Vyriausybė (2011). LR Vyriausybės nutarimas “Dėl trečiųjų šalių piliečių reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo”, nr. 1069, 2011 m. rugsėjo 14 d.
30. Migracijos departamentas. Prieglobsčio skyrius (2018). Prieglobstis Lietuvoje 2017 metais.
31. Migracijos departamentas. Prieglobsčio skyrius (2017). Prieglobstis Lietuvoje 2016 metais.
32. Migracijos departamentas. Prieglobsčio skyrius (2016). Prieglobstis Lietuvoje 2015 metais.
33. Socialinių paslaugų priežiūros departamentas (2016). „Migracijos metodologija pačiu laiku“. Prieiga internete: www.sppd.lt/lt/naujienos/2016/10/18/migracijos-metodologija-paciu-laiku-bet-galjo-buti/.
34. Pabėgėlių priėmimo centras (2018). Informacija apie perkeltus užsieniečius iš Graikijos, Italijos ir Turkijos, 2018.06.28. – 2018.07.05.

SUMMARY

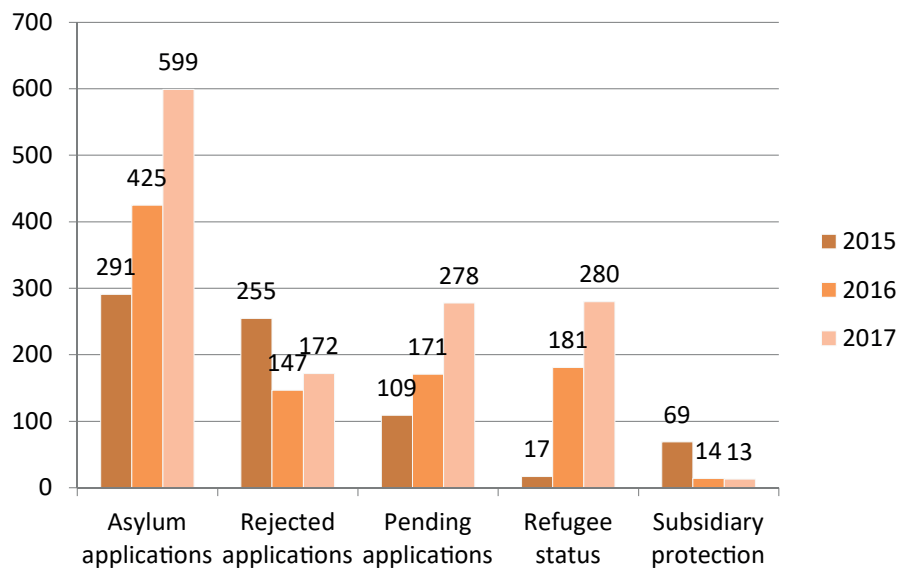
The asylum procedure in Lithuania was launched in 1997, when, following the ratification of the Geneva Convention (the 1951 United Nations Convention relating to the Status of Refugees) and its Protocol (1967), the Law on the Status of Refugees entered into effect (remaining effective until 30 April 2004, when it was replaced by the Law on the Legal Status of Aliens of the Republic of Lithuania (RL)). By ratifying the Geneva Convention, Lithuania committed to defend asylum-seekers on its territory and create favourable conditions for their integration in line with the provisions of the Convention.

Under Art. 2.23 of the Law on the Legal Status of Aliens (the 'Law')¹, asylum in the Republic of Lithuania means refugee status or subsidiary protection granted to an alien in the Republic of Lithuania on the grounds and in accordance with the procedure laid down by the Law. A refugee status is granted to an asylum applicant who, owing to well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, is outside the country of citizenship and is unable or, owing to such fear, is unwilling to avail himself of the protection of that country or who, not having a citizenship of and being outside the country of his former habitual residence as a result of such events, is unable or, owing to such fear, is unwilling to return to it (Art. 86.1). Subsidiary protection is granted to an asylum applicant who is outside his country of origin and is unable to return to it owing to well-founded fear that: 1) he will be tortured, subjected to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment; 2) there is a threat of death penalty or execution; 3) there is a serious and individual threat to his life, health, safety or freedom by reason of indiscriminate violence in situations of international or internal armed conflict (Art. 87.1). The Law also stipulates the granting of a refugee status to aliens relocated to the RL in cooperation with other European Union (EU) Member States, third (non-EU) countries, EU institutions, or international bodies (Art. 87).

¹ Seimas of the Republic of Lithuania (2004). Republic of Lithuania Law on Legal Status of Aliens, no. IX-2206, 29 April 2004, version valid from 1 July 2018.

Between 1997 and 2017, a refugee status was granted to 700 asylum applicants, and subsidiary protection anchored in the EU legislation has been granted to over 500 individuals since 2004.² Unofficial sources say that currently there are between 300 and 350 aliens with a refugee status or subsidiary protection residing in Lithuania. In 2015, 291 applications for an asylum in Lithuania were filed, with 17 applicants having been granted a refugee status, and another 69, subsidiary protection.³ Due to a leap in the intensity of the asylum applicant relocation process, in 2016 the number of asylum applicants in Lithuania went up to 425.⁴ Of them, 181 were granted a refugee status, and 14, subsidiary protection. The year 2017 saw an influx of 599 asylum applications in the RL, with 280 aliens granted a refugee status, and another 13, subsidiary protection.⁵ In 2017, most of the individuals awarded refugee status and subsidiary protection were citizens of Syria (201 persons), Eritrea (26 persons), and Iraq (14 persons) (see Fig. 1).

Fig. 1. Data on Asylum Applications and Adopted Decisions

² Migration Department under the Ministry of the Interior of the Republic of Lithuania. Asylum Affairs Division (2018). Asylum in Lithuania 2017.

³ Migration Department under the Ministry of the Interior of the Republic of Lithuania. Asylum Affairs Division (2016). Asylum in Lithuania 2015.

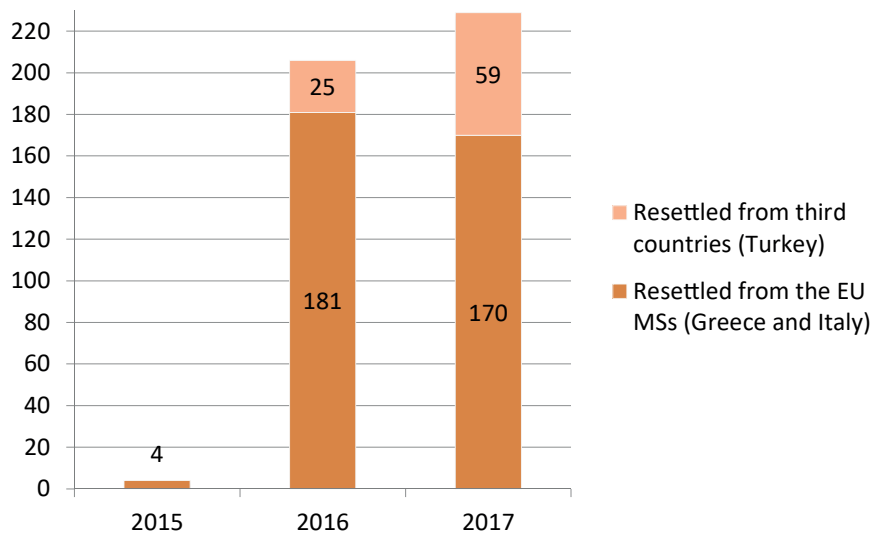
⁴ Migration Department under the Ministry of the Interior of the Republic of Lithuania. Asylum Affairs Division (2017). Asylum in Lithuania 2016.

⁵ Migration Department under the Ministry of the Interior of the Republic of Lithuania. Asylum Affairs Division (2018). Asylum in Lithuania 2017.

In a bid to make its own contribution to ensuring the principle of solidarity and fair allocation of responsibility among the EU Member States and to alleviate the burden for other EU Member States facing heavy flows of incoming aliens and to help relocate aliens in need of asylum from third countries to the EU, in 2015 Lithuania launched a programme of the relocation of aliens in need of asylum to the RL (the 'Programme'). Under the RL Government's Resolution On the Relocation of Aliens to the Territory of the Republic of Lithuania⁶ dated 22 June 2015, 1,077 asylum applicants from Italy and Greece as well as other non-EU states (third countries) are to be relocated to the country by 31 October 2019.

As of March 2018, a total of 468 asylum applicants from Turkey, Greece, and Italy had been relocated to Lithuania under the Programme since 2015 (see Fig. 2). The majority of them (389 individuals) were Syrians. According to the latest statistics, 344 aliens relocated to the RL have left Lithuania, 21 persons have been expelled from the country, and 7 repatriated voluntarily.⁷

Fig. 2. Asylum Applicants Relocated to the Republic of Lithuania

⁶ Government of the Republic of Lithuania (2015). Resolution on the Relocation of Aliens to the Territory of the Republic of Lithuania, 22 June 2015, no. 628

⁷ The Refugees Reception Centre (2018). Information on relocated persons from Greece, Italy and Turkey, 28 June 2018 – 5 July 2018.

Integration of persons who have been granted asylum in the RL and their family members (in the case of a family reunification) is done in line with the Resolution On the Approval of the Description of the Procedure of State Support for the Integration of Persons Who have been Granted Asylum (the 'Description') by the Government of the RL⁸. The Description governs the grounds, organisation of the granting of state aid for the integration of persons who have been granted asylum in the RL and their family members in the case of a family reunification to the RL, the granting and administration of the aid, the payment of monetary disbursements and subsidies. The Ministry of Social Security and Labour of the RL is the institution coordinating and supervising the granting of integration aids that also analyses integration-related social processes and drafts bills to ensure an efficient granting of aids for the integration. This institution is also in charge of the monitoring and management of the enforcement of the national programme of the Asylum, Migration, and Integration Fund (AMIF) and communication with the European Commission.

The last few years have seen a series of important changes implemented in the area of asylum applicant integration in Lithuania. The key changes have to do with the legal harmonisation of the rights of persons who have been granted a refugee status and subsidiary protection in the RL. Until 2017, aliens under subsidiary protection were in a much more vulnerable position because due to the temporary permit for residence in the RL they would be denied certain social guarantees. On 1 October 2017, new items were included in the Law on Benefits to Children of the RL and the Law on the Social Integration of the Disabled of the RL, on 1 January 2018, to the Law on Relief Pensions of the RL as well, stipulating that the provisions of the laws would also extend to aliens who have been granted asylum in the RL. Before said amendments were made, individuals under subsidiary protection were exempt from the provisions of the above laws.

⁸ Government of the Republic of Lithuania (2016). Resolution on the Approval of the Description of the Procedure of State Support for the Integration of Persons Who have been Granted Asylum, no. 998, 5 October 2016, valid version from 14 October 2017.

Furthermore, we should also mention the Resolution On the Approval of the Description of the Procedure of Accommodation of Asylum Applicants⁹ as adopted by the RL Government in 2017, moving that municipalities should be involved in enforcing the stipulations of said description and provide the Migration Department with information on the accommodation or provisional housing available on the territory of and owned by the municipality, which accommodation or housing could be used or adapted for the accommodation of asylum applicants. Moreover, efforts are made to collect information on 'unused or vacant accommodation and/or provisional housing that could be used or adapted for the accommodation of asylum applicants, and/or places where provisional housing could be set up' in the municipalities (para. 3.1).

This report presents an overview of the legal and political indicators of the policy on the integration of asylum applicants and persons who have been granted asylum in the RL and the enforcement thereof, which overview covers the areas of mainstreaming and integration governance, residency, family union and reunification, citizenship, housing, employment, vocational training and employment-related education, health care, social security, education, host language and social learning, 'building bridges' and fostering participation. The overview was done by analysing RL legislation (laws, Government resolutions, decrees, etc.); certain questions called for an analysis of secondary sources as well.

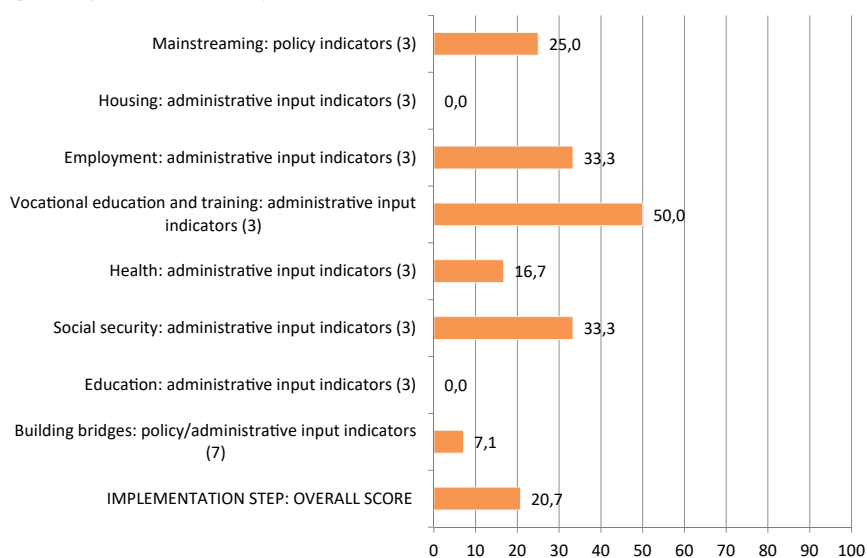
The main term (persons who have been granted asylum) used in the report includes aliens with a refugee status and subsidiary protection in the RL within the meaning of the Law on the Legal Status of Aliens of the RL. Additionally, the report deals with the aspects of integration of individuals who have been relocated to the RL under the Programme. The assessment of the policy in the integration of asylum applicants was done in June 2016 and June 2017. The report includes additional information collected in September 2018.

⁹ Government of the Republic of Lithuania (2017). Resolution on the Approval of the Description of the Procedure of Accommodation of Asylum Applicants, no. 171, 8 March 2017.

SUMMARY OF THE RESULTS

Under the NIEM method of assessment, the enforcement of the policy on the integration of persons who have been granted asylum (in the fields of mainstreaming, housing, employment, vocational education and training, healthcare, social security, education, and ‘building bridges’) was rated 20.7 points out of 100. Most of the flaws in enforcing the integration of persons who have been granted asylum exist in the areas of housing, education, and ‘building bridges’, with the field of vocational training receiving the highest mark (see Fig. 15).

Fig. 3. Implementation Step

Probably the biggest flaw in the policy on the integration of persons who have been granted asylum is that the country lacks monitoring of consistent and ongoing implementation of the measures for the integration of persons who have been granted asylum and their integration processes. The RL Government has not adopted a national strategy to regulate the targets, objectives, and principles of the enforcement of the policy on the integration of persons who have been granted asylum and to cover the monitoring and assessment of education, vocational training, occupation, healthcare, social security, and other areas of the integration processes. It is important to note that the 2018–2020 Action Plan for the Social Integration of Aliens was not yet adopted at the time of writing this report; this

plan defines the targets, actions, and deliverables in the area of integration of aliens, including persons who have been granted asylum, reaching up to year 2020.

Another important aspect embracing all of the areas of integration referred to in the report concerns the fact that persons who have been granted asylum and persons relocated to the RL are not legally identified as vulnerable or special needs group who could enjoy facilitate conditions in obtaining social housing, participating in various educational and occupational programmes, receiving social security and healthcare services, receiving RL citizenship, etc..

If one were to consider the assessment of each of the areas of integration of recipients of international protection covered in this report separately, one should note that when it comes to the right of residence, first and foremost, negative marks go to the fact that residence permits issued to recipients of subsidiary protection are valid for under three years with no status of a permanent resident of the country awarded. Another target of criticism is that persons under subsidiary protection do not enjoy facilitated terms to obtain a permit for permanent residence in the country: these individuals must satisfy the same set of requirements that applies to non-EU citizens. The granting of residence permits to members of persons who have been granted asylum arriving on family reunion basis is subject to some criticism as well. Article 26 of the Law on the Legal Status of Aliens prescribes a three-month deadline by which members of persons who have been granted asylum arriving on family reunion basis must apply for a permit to be exempt from the stipulations of Article 26.1.2 to 26.1.5 (the requirement to have health insurance, a place of residence, etc.). If members of the family apply for a residence permit upon the expiry of the three-month deadline, they are subjected to the general requirements and some of the terms (such as the availability of funds to subsidize in the country) may be difficult to satisfy.

NIEM is rather favourable in its evaluation of the terms of family reunification. That said, the fact that the status granted to members of the families of persons who have been granted asylum differs from that of their spon-

sors (under the RL legal regulation, members of the family of a person who has been granted asylum do not qualify for a permanent residence permit and, following the common legal procedure, are issued a temporary residence permit for one year to be replaced with one valid for two years later) has resulted in a lower rating of the terms of family reunification of persons who have a refugee status rather than are under subsidiary protection in the RL. The circumstance that received the most criticism in the area of family reunification is that facilitated terms in applying for a family reunification (the exemption from the requirement to file documents of proof of compulsory health insurance, an adequate place of residence, sufficient funds to subsist in the country) only apply when the application is made within three months of the date on which the permit to reside in the country was issued to the sponsor.

NIEM is critical in its assessment of several facts pertaining to the acquisition of Lithuanian citizenship: the fact that persons who have been granted asylum do not enjoy any privileges in acquiring citizenship by way of naturalisation, including persons who were tortured, raped, or otherwise subjected to grievous psychological, physical, or sexual abuse; the requirements to have an economic source of subsistence and pass a national Lithuanian language exam; the fact that children of persons who have been granted asylum do not acquire the citizenship of the RL at birth but can only acquire it by way of the general naturalisation procedure.

When it comes to evaluating housing policy indicators, the criticism first and foremost goes to the fact that persons who have been granted asylum are not identified as vulnerable or special needs group eligible for facilitated terms of obtaining social housing. Second, the national legislation does not regulate free legal aid on housing matters for this group of individuals. NIEM is also critical in its assessment of the fact that authorities do not take into account the following criteria when allocating in-kind housing assistance for persons who have been granted asylum: accessibility of key services (including integration services, schools, transportation, etc.); availability of employment opportunities; security of tenure; affordability of housing, etc.

The thing that earned a negative mark in the employment area is that per-

sons who have been granted asylum do not enjoy any exemptions when it comes to recognising their education or professional qualifications (e.g., the state does not provide guidelines for assessment where documentary evidence from the country of origin is unavailable (level of education, skills, needs, etc.) and there is no financial and technical assistance available in case of recognition foreign diplomas, certificates, etc. (e.g., for translations of the necessary documents, reduced fees, etc.). Another subject of critique is that the assessment of a person's professional qualifications does not take account of their professional skills. NIEM gave a negative mark to the fact that persons who have been granted asylum and want to engage in business are not provided with focused assistance (e.g., in the form of financial/ logistical support (grants and micro-credits, initial capital outlay, ongoing business development activities, etc.) as well.

Even though NIEM rated the legal, political, and implementation indicators relating to vocational education positively, still, some matters in this area merit a certain degree of criticism as well. One of them has to do with the fact that the state makes no contribution to encourage such persons to participate in vocational training programmes (i.e., through scholarships, implementation of vocational training awareness campaigns, orientation, support, etc.). The fact that the RL Government is not coordinating the cooperation among regional occupational services to promote programmes of inclusion of and vocational training for persons who have been granted asylum and is not providing any means to encourage local employers to invest into vocational training for persons who have been granted asylum also received some criticism.

NIEM is favourable in its assessment of the fact that persons who have been granted asylum in Lithuania are eligible for both primary and secondary and tertiary healthcare. Still, the possibilities for persons who have been granted asylum to receive free translator services when approaching healthcare institutions were given negative marks. On top of that, NIEM's rating shows that persons who have been granted asylum can only obtain healthcare information from NGOs as healthcare establishments do not provide this kind of information (e.g., there are no brochures or online information available) and there is no systematic provision of information on health care entitlements and use of services.

As it was already mentioned, many important changes have taken place in the social security field since the initial analysis of the national situation. The amendments to the various legislation adopted in 2017 have unified the rights of persons with a refugee status and subsidiary protection in the RL to social guarantees, which means that in the next stage of the assessment, the social security are should receive much higher marks than it did during the assessment of the legal provisions that were in place in stage one.

The criticism regarding the field of education is that there are no focused efforts being made to inform people working in this area about the situation of persons who have been granted asylum in Lithuania, and that the state has not prepared any measures to facilitate the integration of persons who have been granted asylum in the education area and is making no contribution to the support provided by NGOs (such as by organising free counselling for children, language courses, etc.). Besides the study performed also reveals that in practice, persons who have been granted asylum quite often are in a situation when schools are not prepared to accept foreign children.

In the area of teaching/learning host language and social orientation, NIEM is rather more critical in its assessment of how courses on social orientation are organised, criticising the fact that there is no national-level programme of courses on social orientation in place (there is no country-wide standardised curriculum). Negative marks also go to the fact that there is no system for monitoring this type of training and grading the results achieved (there is no country-wide quality standards for evaluation). In NIEM's opinion, both Lithuanian courses and courses on social learning should be tailored to the individual (specific) situation and specific need and interests of the person who has been granted asylum.

NIEM's rating also reveals that in order to achieve a successful integration of persons who have been granted asylum, Lithuania should focus more on raising the awareness of the public (local communities and persons working with this group at a local level) to break down prejudice and negative attitudes towards such individuals. Currently, there is no consistent public awareness-raising campaign with regard to asylum applicants and persons who have been granted asylum in the country, and preventative campaigns are only being implemented as part of NGO and private initiatives.

REFERENCES

1. Government of the Republic of Lithuania (2017). Resolution on the Approval of the Description of the Procedure of Accommodation of Asylum Applicants, no. 171, 8 March 2017.
2. Government of the Republic of Lithuania (2016). Resolution on the Approval of the Description of the Procedure of State Support for the Integration of Persons Who have been Granted Asylum, no. 998, 5 October 2016, valid version from 14 October 2017.
3. Government of the Republic of Lithuania (2015). Resolution on the Relocation of Aliens to the Territory of the Republic of Lithuania, 22 June 2015, no. 628.
4. Migration Department under the Ministry of the Interior of the Republic of Lithuania. Asylum Affairs Division (2018). Asylum in Lithuania 2017.
5. Migration Department under the Ministry of the Interior of the Republic of Lithuania. Asylum Affairs Division (2016). Asylum in Lithuania 2015.
6. Migration Department under the Ministry of the Interior of the Republic of Lithuania. Asylum Affairs Division (2017). Asylum in Lithuania 2016.
7. Seimas of the Republic of Lithuania (2004). Republic of Lithuania Law on Legal Status of Aliens, no. IX-2206, 29 April 2004, version valid from 1 July 2018.
8. The Refugees Reception Centre (2018). Information on relocated persons from Greece, Italy and Turkey, 28 June 2018 – 5 July 2018.

National Integration Evaluation Mechanism (NIEM)

Project co-financed from the Asylum, Migration and Integration Fund

EUROPEAN UNION
Asylum, Migration
and Integration Fund

Safe harbour

Project co-financed from the National Programme
of the Asylum, Migration and Integration Fund

The content of this publication does not reflect the official opinion of the European Commission and Polish Ministry of Interior and Administration.

Responsibility for the information and views expressed in the publication lies entirely with the Diversity Development Group.

Copyright by Diversity Development Group, 2019